

Pengevirke

Tidsskrift for ny bankkultur Nr. 1 | 2019

Tema: Ånd og Hånd

Fra idé til form ♦ Kunst av trær ♦ Nålebinding mot stress

En hyllest til hendene

 ARNE ØGAARD

Vår kultur strekker seg tusener av år tilbake, og det meste som er skapt, er skapt med hendene. Mennesker har utprøvd og gjort seg kjent med ulike materialer, og de har fått ideer om hvordan disse kunne bearbeides både til kunst, teknologi og til objekter som kunne være til nytte i hverdagen. Uten hender hadde lite blitt gjort. I de gamle håndverkstradisjonene ligger det kunnskap som ikke må gå tapt.

I dette nummeret bringer vi en rekke artikler som på ulike måter belyser hendenes betydning ikke bare for å skape, men også for vår indre utvikling. Vi ønsker oss ikke tilbake til middelalder-

ren, men i en tid hvor roboter og andre automater overtar det meste av det praktiske arbeidet må vi stille spørsmål om hvor viktig det fortsatt er å kunne gjøre noe med hendene. Hvor viktig er det at barna får utvikle håndlag i ulike skolefag, og hvor viktig er det at vi som voksne bruker hendene i ulike sammenhenger? Vi lever i en del av verden hvor det høye forbruket er en belastning for klima og miljø, og da er det et spørsmål om hva vi kan gjøre i stedet for å forbruke. Kanskje kan vi skape mer med våre egne hender. Det kan ha betydning for vår opplevelse av menneskeverd.

Hva vil du som er ung?

I neste nummer ønsker vi å slippe til de unge med sine tanker og visjoner. Hva er det som engasjerer, og hvordan vil dere bidra til å endre samfunnet slik at det samsvarer med deres drømmer og forventninger. Alle som er under 28 år kan sende inn et bidrag på maks 3000 tegn, så trykker vi de beste tekstene.

Tekster sendes til joe@cultura.no innen 15. april 2019.

Cultura Bank driver sin virksomhet etter prinsippene for 'social banking'. Det innebærer for det første at utlånsformålene vurderes etter etiske kriterier, og for det andre transparens – det vil si at innskyterne får vite hva pengene lånes ut til. Cultura Bank arbeider for at etikk og moral skal innarbeides i det økonomiske liv gjennom et nytt syn på penger, økonomi og lønnsomhet, hvor man ikke ensidig fokuserer på egennytte.

Cultura finansierer blant annet prosjekter som kan forbedre økosystemene, skape renere luftmiljø, gi verdige sosiale forhold, dekke behov for omsorg og gi barn og ungdom bedre oppvekstvilkår. Cultura samarbeider med lignende bankinitiativer i andre land og med organisasjoner som WWF og Redd Barna, Norge.

Cultura Bank har en balanse på ca. 1,1 milliard kroner. Det er 16 medarbeidere (ca. 15 årsverk) på kontoret i Oslo. Banken har kunder over hele landet. Cultura Bank er medlem av Global Alliance for Banking on Values.

Cultura Sparebank, Postboks 6800, St. Olavs plass, N-0130 Oslo
Besøksadresse: Holbergs gate 1, 0166 Oslo
Tlf. +47 22 99 51 99, cultura@cultura.no, www.cultura.no

PENGEVIRKE 1/2019

ISSN 1399-7734/

Online: ISSN 1901-2020

Utgis av

Cultura Bank
www.cultura.no

Redaksjon

Arne Øgaard (redaktør), aroegaa@online.no
Jannike Østervold, jannikeo@cultura.no

Layout

ActVisual, www.actvisual.dk

Opplag

4 400

Bladet utgis 4 ganger i året.
Neste gang juni 2019.

Frist

Bidrag til neste utgave kan sendes til
Pengevirke senest 15. april 2019

Tema neste nummer

Ung 2019

Trykk

Papirutgaven av Pengevirke produseres av
Døvigen AS på svanemerket trykkeri i Nor-
ge. Papiret er godkjent for Svanemerket,
EU-Ecolabel og det er både FSC-sertifisert
og PEFC-sertifisert samt ISO14001. Tryk-
kes i LED/UV-teknologi som er bedre for
miljøet og er energibesparende.

Forside

Samarbeid og koordinasjon må til når ospa
skal felles. Sløydelever ved Steinerskolen i
Hurum i arbeid. Foto: Lars Wegge.

Holdninger og synspunkter som kommer
til uttrykk i de enkelte artikler og innlegg
er forfatterne selv ansvarlige for. De er
dermed ikke nødvendigvis uttrykk for
redaksjonens synspunkter.

Bidrag til Pengevirke honoreres normalt ikke.

Abonnement på Pengevirke

Pengevirke finnes både på papir- og i
elektronisk utgave. Bestill Pengevirke i
elektronisk versjon på [www.cultura.no/](http://www.cultura.no/pengevirke/abonnement)
[pengevirke/abonnement](http://www.cultura.no/pengevirke/abonnement).

For bestilling eller avbestilling
av papirutgaven, send e-post til
cultura@cultura.no.

Frivillig abonnementsavgift kan innbetales
til konto 1254.01.000177 eller med VIPPS
til #531405 (Pengevirke).

Innhold

Førstehåndserfaring	4
Hånd og ånd – et slektskap	6
Fra idé til form	8
Ånd i hånd	10
Hånd og ånd. Og livspraksis.	12
Smånytt	14
Oslo Grønn – design og opplevelser	16
Nålebinding mot stress	18
Nytt fra Cultura Bank	20
Et utvalg av nye utlånsprosjekter	22
Skole på flukt	24
Hva er «social banking»?	25
ASD ønsker flere nordiske konsulenter velkommen.	26
Too Good To Go redder mat	27
Økonomer med fokus på miljø og samfunnsansvar Erik Dammann	28
Masterkurs i Crowdfunding	30
Vi løfter i flokk	31
Aktuelle bøker	32
Bakerens håndtrykk	33
Kommentar Godt nok	34

Førstehåndserfaring

  HENRIK THAULOW

Hva ville vi visst om verden om vi bare opplevde den gjennom øynene? Hvordan kunne vi vite om det vi så var mykt, lett eller kaldt? Kunne noen ha fortalt oss hvordan er ru overflate kjennes mot huden? Nei, først gjennom berøring får vi en dypere kunnskap om materialene vi omgir oss med. Gjennom hånden lærer vi dem å kjenne. Men hvilken betydning har det for elevene?

HÅNDEN SER

Helt fra fødselen av erfarer vi verden gjennom sansene. Små barn spiser på alt, tar på alt. De oppdager og forsker og prøver ut. De biter i materialet, smaker, banker, kaster og lytter. Med sansene får vi kunnskap om materialene vi er i kontakt med. Man kan spørre seg hvilke av alle våre sanser som har hatt mest betydning for å lære disse stoffene å kjenne. Fort vil man svare at synet er spesielt dominerende, men ingen sans gir så inngående kjennskap til materialene som håndens følsomhet.

Vi er med hånden både i skapelse og i læring. Det er i handlingen, i bearbeidingen, at materialfølelsen blir vekket samtidig som den blir til evne. Vi oppnår en sikkerhet om verden, ikke som viten, men som en sikker følelse. Derfor er hånden ikke bare et viktig instrument for å være skapende, men for å få øye på det som er skapt.

Den kunnskapen vi får gjennom berøring er ikke intellektuell, det finnes kanskje ikke en gang ord for den. Derfor blir vi ikke så lett klar over den. Den er taus som det heter, det vil si begrepsløs, men ikke idéløs, eller, – ideen er ikke begrep, men plastisk form (Steiner 1986). Denne kunnskapen er helt nærværende, den berører oss i dobbelt forstand.

VERKTØY FOR SANSEOPPLEVELSEN

I møte med et materiale legger vi gjerne hånden på det, stryker over det for å få mest mulig informasjon fra det. Vi opplever form, volum, tekstur, temperatur, masse, vekt osv. Men for å få ordentlig og intim kontakt har vi behov for å gjøre noe med materialet; bryte det opp, se hva som er inni, kjenne om det er hardt, seigt eller sprøtt.

De fleste materialer er umulig å bearbeide med bare hendene. De er gjerne for harde. Men med verktøy har vi muligheten til å gripe inn i materialet.

Til materialet tre trenger vi for eksempel kniven. Den skarpe eggen blir som en forlenget finger som føler seg inn i emnet, og som slik utvider kunnskapen om materialet.

Jern representerer noe helt annet. Det er mørkt og kan oppleves som kaldt og brutalt i sin hardhet. Det er forholdsvist utilgjengelig for fingrenes direkte følsomhet. Men ved å slå på det med noe som er akkurat passe tungt, kan vi kjenne på jernets kvalitet. Alt etter hvor mye man varmer jernet, kan man, tvers gjennom skaftet og hodet på smihammeren, kjenne nøyaktig på metallens beskaffenhet.

Dette er eksempler på to materialer som har blitt anvendt til alle tider, og som på grunn av sine mangfoldige egenska-

per har blitt benyttet på svært ulike vis. Fra pil og bue, der spenst er avgjørende, til instrumenter, der klang er betydningsfullt. I fremtiden skal de kanskje benyttes på helt andre vis enn vi kjenner i dag. Derfor kan håndens dyktighet og kjennskapet til materialene sees uavhengig av håndverkstradisjoner. De er i seg selv viktige erfaringer elevene må få med seg. De er førstehåndserfaringer.

FREMTIDENS PRODUKTER

Et fåtall kommer i fremtiden til å ha direkte bruk for kunnskapen å kunne forme i tre med skjærejern. Men kompetansen er overførbart i vid forstand. Disse møtene med materiale utvikler generelle evner og dyrker de kognitive og fysiske erfaringene som er nødvendig for full intellektuell utvikling. (Sigman hos Mathisen).

Derfor trenger elevene en bred erfaring med ulike materialer; papir, kull, lær, bivoks, ull, tinn, betong, gips, jord, kompost – mulighetene er uendelige, og alle stoffer representerer ulike kvaliteter og opplevelser. Og jo flere man erfarer, desto større blir erfaringsspekteret og den kroppslige kunnskapen.

En slik dyp erfaring med det stofflige gir elevene grunnlag for å utvikle dømmekraft i fremtiden (Steiner, 1999).

Mye er i dag flatpakket og ferdig til montering, det er utviklet universalverktøy, og det følger med bruksanvisning. Vi klarer oss. Men fremtidens produkter er ennå ikke oppfunnet. Materialene vil måtte brukes på nye måter. Verktøy og metoder skal fortsatt utvikles. Og de som skal gjøre dette, de trenger førstehåndserfaringer. Derfor er det viktig at elevene på skolen kan få bruke hendene i direkte møte med nettopp materialene. Slik kan de utvikle nødvendige evner for den fremtiden de selv skal stå i.

Artikkelen har tidligere vært trykket i tidsskriftet *Steinerskolen*, nr. 3/2015

HENRIK THAULOW

Henrik Thaulow, klasselærer og kunst- og håndverkslærer, Steinerskolen på Ringerike siden 1991. Pedagogisk rådgiver for grunnskolen i Steinerkolleforbundet. Mastergrad i steinerpedagogikk og høyskolelektor ved Steinerhøyskolen.

Litteratur

Mathisen, T.
Ungdom som skapende aktører i et landartprosjekt – deres erfaringer i berøring med kunst og natur,
Masteroppgave, Rudolf Steiner University College
2015

Steiner, R.
Menneskeerkendelse og undervisningens utformning,
Forlaget Jupiter
Odense 1999

Steiner, R.
Oppdragelsen og tidens åndsliv,
Antropos forlag
Oslo 1986

Lekehus oppført med vegger av innmurte vedkubber. Stolpe/stokkehus bygget av 4. klasse med hjelp av eldre elever ved Steinerskolen i Hurum.

Hånd og ånd – et slektskap

✍️ LARS WEGGE, KLASSE- OG SLØYDLÆRER VED STEINERSKOLEN I HURUM

HÅND OG ÅND – ET SLEKTSKAP

Gro i ro. Lær av trær.

Trearbeid er en tidløs trend. Fra gammelt av var det å være hendig og nevenyttig en ren nødvendighet. Å gå ut i skogen, felle et tre og hente ut emnet som du skjærer frem en vakker liten skje ut av – det gir en helhetsopplevelse av en prosess. Slike som man ikke får så ofte i hverdagen lengre. I dag – mellom stress og 'mindfulness' – er håndverksaktivitet – i tillegg til en nødvendighet – fortsatt både forebyggende og helbredende. Når ånden kan få komme ut gjennom hånden, kan man oppleve en harmoni og likevekt. Kanskje kan man driste seg til å påstå at slik green woodworking 'grønn sløyd' nå er mer tidsriktig enn noensinne. Kortreist, energibesparende og miljøsmart.

Man får gjort så mye med en sag, en

øks, en kniv og noen få treskjærerjern. Ønsker man det, kan det meste gjøres uten strøm. Du trenger ingen store forhåndsinvesteringer – verken maskiner eller spesielt tilrettelagte lokaler. Tåp-pas Fågelberg sa det på denne måten: «Kniven og øksa kan gi oss tilbake roen og tryggheten. En trebit, en kniv og et sted å sitte er alt som behøves.»

I tidligere tider var verktøy og redskaper en naturlig del av hverdagen når en jobb skulle gjøres. Nå vokser mange opp uten strengt tatt å behøve dem – vi har fagfolk til alt. Stadig flere av oss har råd til å sette bort stadig flere av de praktiske gjøremålene i hverdagen. For fremtiden er det mulig vi må sette bort selv de enkleste reparasjonsarbeidene. Ikke fordi vi har råd, men fordi vi ikke kan utføre dem selv. Så vi kaster og kjøper nytt. Når vi vil, men ikke kan, er

det kanskje for sent.

Et enda mørkere perspektiv åpner seg dersom utviklingen går mot at vi i stadig større grad nedvurderer fysisk arbeid. Mathias Tesfaye, dansk murer, forfatter og politiker, sier det slik: Vi beundrer det umiddelbare helhetsinntrykket, men ser ikke detaljen. Vi verdsetter arkitekten som har ideen, men ikke håndverkeren og utførelsen. Å ville har høyere rang enn å kunne.

HENDENES SKJULTE VITEN – HÅNDBÅREN KOMPETANSE

Sykling læres ikke fra en bok

Alle har et forhold til tre. Det er et varmt, nært og trygt forhold. Hender stryker ofte langs treverk når de beundrer andres arbeid. Det er liksom ikke tilstrekkelig å se på det med øynene. I hendenes stille, tause kunnskap ligger en arv som

kan bli borte. Intelligensen i hendene: det er denne arven som frembragte vikingskip og stavkirker. Den gang var nordmennene blandt verdens ledende når det gjaldt å bearbeide tre. Vi er tross alt født med ski på bena. Treski, altså.

Dette er en type kjennskap som må opparbeides som evner og kunnskap før den kan objektiveres og forvandles til vitenskap. Slikt kan man ikke på forhånd lese seg til eller lage oppskrifter for. Men det er viktig å gi den et språk. Finne de gode spørsmålene. Beholde og utvikle undringen som kan lede til beundring, nye ideer, kunnskap og sammenhenger. Få hendenes kunnskap opp til hodet. Erfare at teori og praksis ikke er motsetninger, men utfyller hverandre.

I den vestlige verdens luksustilværelse hvor store deler av livene våre leves foran ulike typer skjermer er det avgjørende å opprettholde kontakten med og respekten for kroppsarbeid. Fysiske, krevende og monotone arbeidsoperasjoner som etterlater synlige resultater gir dessuten noe mer og større: helhetsopplevelsen av å være i ett med det vi gjør.

Man diskuterer ikke med naturen. Krangler du med den, taper du som

regel. Man får umiddelbart korreksjon på sine handlinger, og dermed viser naturen seg som en ideell læremester. Den har naturlige grenser. Se og kjenn, les vekstkurver og årringer. Lukt, smak. Bli treanatom! Trehåndverk gir deg opplevelsen av å arbeide sammen med, og være på lag med naturen. Gleden ved å skape noe med egne hender.

HÅNDVERKET OG TIDEN

En gammel håndverker er som et brennende bibliotek.

Vestafrikansk ordspråk

Vi sier så ofte at vi ikke har tid. Er ikke alt vi gjør utslag av prioriteringer? Vi må ta noen valg. Dybde er viktigere enn bredde. Dette betaler seg tilbake: dyptgripende, intense opplevelser som bare kan vinnes ved å gi tid. Meningsfull fri-tid. Ta den tida det tar å sage over en stokk. Gjøre det mange ganger for at erfaringen skal få sette seg og bli til evner. Håndverket er et område hvor man kan få en egen ro – et utvidet tidsperspektiv. Med øket sikkerhet kommer en trygghet og kontroll over tiden som av og til beskrives med begrepet 'flow'. Det er kanskje noe som peker mot en tilstand der tidsopplevelsen opphører

eller står stille.

Noe av det mest verdifulle man kan lære må være gleden over å arbeide. Å lære å verdsette ting som tydelig bærer preg av at det har tatt lang tid å lage dem. At fine ting ofte er fine fordi det er nødvendig å bruke lang tid på å lage dem. Det er en morsom måte å utvikle tålmodighet på! Gjennom handlingens gjentakelse, rytme og erfaring opparbeides en materialfølelse hvor naturens tause kunnskap gir seg til kjenne. Ved å gripe verktøyet og bli grepet av materialet oppstår begreper.

Trehåndverkeren Wille Sundqvist får oppsummere og begrunne håndverkets plass i verden: «Menneskets evne til logisk, praktisk, konstruktiv og skapende tenkning blir temmelig verdiløs dersom det ikke med sine hender kan utføre det som tanken vil. Det er på håndens ferdighet og evne til samordning med tanken som hele vår kultur og tekniske fremskritt hviler.»

*Teksten er delvis utdrag fra og bygger på forfatterens book *Sløyd Arbeid med tre*, Tell forlag 2015.*

** Lars Wegge og Steinerskolen i Hurum er kunder i Cultura Bank*

Forfatteren hugger frem en kubbestol på rot på et klatrefelt i Hyggen.
Foto: Markus Wegge.

Borg skåret ut av ferskt lindetre av 6. klassing ved Steinerskolen i Hurum.

Videregåendelev hugger til planker ut av en gedigen stokk. De skal bli til dør i et lekehus bygget på oppdrag fra en offentlig barnehage. 3. videregående trinn tjente slik en god slant til klasseturen sin.

Fra idé til form

✍ ARNE ØGAARD

Billedhuggeren Arild Rørdal intervjuet av Arne Øgaard

Hvilken kunstform eller kunstformer arbeider du med?

I hovedsak skulptur og relieff, men landart og installasjon er også fascinerende. Mine viktigste materialer er stein, tre og stål, men leire og gips har vært uunngåelige under skissearbeidet. Jeg syns det er spennende med ulike materialer, så jeg har også prøvd meg på betong, kobberblikk, plexiglass, epoxy, polyester, glassfiber, plast, bronse, voks, isopor, snø, is, aluminium og sand. Jeg har også stor bredde i formspråket, som kan være både figurativt og non-figurativt.

Hvor tidlig ble du bevisst at det var denne veien du ville gå?

Det våknet i meg først i 24-årsalderen, men det tok noen år før jeg våget å ta steget fullt ut. Det var vel manglende selvtillit og de økonomiske utsiktene som holdt meg i kragen. Til slutt skjønnte jeg at det ikke var noen vei utenom. Jeg kasta meg ut i det med denne tanken som livbøye: "Veien blir til mens du går".

Hva var det som inspirerte deg?

Jeg vokste opp med at de fleste ting rundt meg var håndlaget. Tenk bare på formene til et anatomisk formet lja-orv, et økseskaft, et baketrau eller en trestamp – robåten! «Form follows function».

Som voksen begynte jeg med treskjæring da jeg var tiltrukket av ornamenter og det som lever der. Det fikk jeg god bruk for da jeg begynte i lære i restaureringsverkstedet ved Nidarosdomen. Samme år var jeg på besøk et sted og fikk se fire non-figurative former skåret i tre som lå ved siden av hverandre på en peishylle. Denne opplevelsen gjorde et uutslettelig inntrykk og vekket min interesse for samtidskunsten. Det gjorde at jeg først ga meg i kast med et deltidsstudium i kunsthistorie. Siden har det bare ballet på seg. Etter sju år ved Nidarosdomen begynte så mine vandreår. Da var det på tide å se nærmere på hva som lever i kunsten i vår tid og prøve ut ulike teknikker og materialer. Det fikk jeg mulighet til ved mine billedhuggerstudier i England og Tyskland.

Hvor viktig er hendene i ditt arbeid, enten med eller uten redskaper?

Ja, hva er mulig uten hendene? Med 3D-program kan man naturligvis arbeide med plastisk formgivning. F.eks. bygges

Gnesta Kommune, Sverige.

Et eksempel på konstruktivistisk inspirasjon, der jeg har forsøkt å gi rommet en definisjon. Her fra innfarten til Gnesta. (En by som ligger 7 mil sydvest for Stockholm). I dette tilfelle var det nødvendig med råd fra ingeniør for å sikre riktig dimensjonering. Gnesta Kommune arrangerte – som en del av konkurransen – en utstilling der tre utvalgte modeller ble presentert. Så kunne publikum komme og stemme på den modellen de likte best. Slik falt valget på denne formen.

hus bestående av dobbelbøyde flater og som settes sammen av elementer med ulik form. Men uansett forutsettes et kjennskap til det materialet formen skal utføres i. Etter min mening kan det først oppnås når formgiveren får en intensiv berøring med materialet. I leire kan jeg stort sett forme direkte med hendene. Men ellers krever hvert materiale sine verktøy og en forståelse for hva disse innebærer av muligheter og begrensinger. Verktøyet er en forlengelse av mine hender og fingre. Det blir et intimt forhold.

Ser du noen forbindelse mellom de to nesten like ordene hånd og ånd?

Det måtte være at jeg i stor grad 'tenker' med hendene når jeg former. Ideen til en av mine beste skulpturer oppstod ut fra ett enkelt håndgrep i leire etter at jeg lenge hadde søkt etter en form og var ganske fortvilet. Siden ble formen oversatt til en skulptur i stein på én meters høyde. Forstørring av en tredimensjonal form er en krevende oppgave. På samme måte som en lett mister noe av skissens liv og friskhet når man gjør en modell, like utfordrende er det å forstørre opp modellen. Da går det ikke bare å kopiere. Da må du kunne tilføre noe nytt for at resultatet skal bli like interessant som modellen.

Kan du beskrive noen viktige perioder i din utviklingsvei?

Da kan vi se på noen prosjekter som har betydd endel på veien. Det jeg først og fremst tenner på er et oppdrag i en gitt setting. Fordi jeg lett inspireres av stedets karakter og stemning på den ene siden og oppdragsgivers behov og ønsker om funksjon. Er plassen for steril eller død er det kanskje snakk om å tilføye liv. Er den mangefasettert og urolig kan det være på plass å sammenfatte eller nøytralisere. Videre ser jeg gjerne at stedegne tradisjoner kan integreres i uttrykket.

I slike situasjoner har det alltid vært en drøm å kunne arbeide fram en helhet sammen med tilgrensende yrkesgrupper som malere, arkitekter, ingeniører, gartnere og landskapsarkitekter.

Hans-Multscher-Gymnasium, Leutkirch, BW, Tyskland

– Oppdragsgiver ville ha et 'friluftsklasserom' kombinert med skulptur. Samtidig så jeg et behov for å bryte med et klart men kaldt arkitektonisk formspråk som også bidro til en rendyrket rektangulær ramme for skolegården.

Utgangspunktet var den greske søylen som bilde på mennesket i tiden for det første demokrati: Det greske templet er den første bygning i historien som har søyler stående ute 'i det fri': alle er like store og bærer like mye og danner på så måte en "broderlig" helhet. Man kan knapt tenke seg noe bedre bilde eller forbinde for den enkeltes ansvar i helheten: det å bære – med selvfølgelighet, letthet og glede. Jeg har søkt et uttrykk for dette i et non-figurativt formspråk.

Materialer er jord, gress og betong. Søyle/bjelke består av labradorit, galvanisert støpegods og eik.

Arild Rørdal. Foto: Arne Øgaard.

Ånd i hånd

✎ ARNE ØGAARD

Forskjellen på ordene hånd og ånd er bare en bokstav. Ofte omtales de som motsetninger, men de kan være en enhet.

Jeg sitter ofte på toget og ser på mennesker, men de ser ikke meg. De møter ikke mitt blikk, men ser ned på mobiltelefonene eller små datamaskiner. Fingrene beveger seg oftest hyppig langs skjermene, tommelen hos de unge og pekefingeren hos de litt eldre. Mange er på vei til en jobb hvor de skal betjene et tastatur eller hjem hvor de skal trykke på en fjernkontroll. Bare de færreste kommer til å ha en utstrakt bruk av hele hånden.

Hånden er et særtrekk ved oss mennesker. Fingertuppene er blant våre mest følsomme organer, og vi kan beherske avanserte instrumenter både i musikk og teknologi. Men hele hånden har vært involvert i det meste som er skapt og særpreger menneskelig kultur. Hånden har skaffet oss kunnskap om verden og har gitt oss mange muligheter til å uttrykke oss. Et viktig spørsmål er hva som skjer med oss som mennesker hvis vi i stadig mindre grad benytter denne viktige siden av oss selv.

NETTBRETTSKOLEN

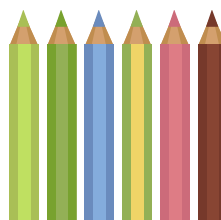
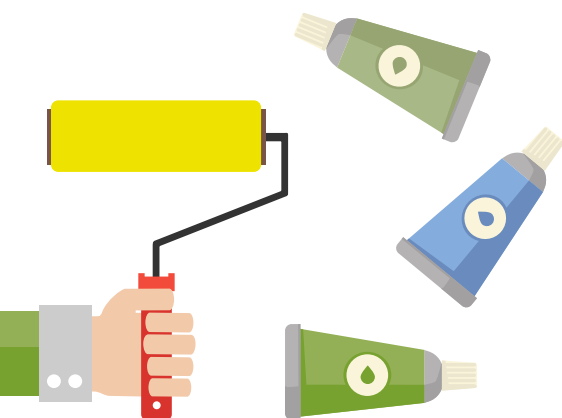
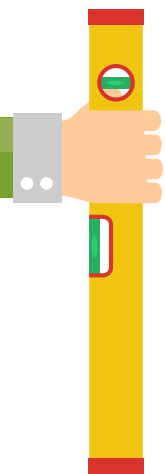
I dag uroer dette spørsmålet mange foreldre som sender sine barn til første klasse i skolen. Barna får ikke lenger utdelt blyant og skrivebok, men et nettbrett. Begeistrede skoleledere forteller om barn som lærer å lese raskt og som skriver lengre tekster. Selv guttene trives når de kan redigere

på sine brett. Skeptikerne henviser til undersøkelser som viser at elevene husker mindre av det de skriver. Etter hvert lærer barna håndskrift, men det spørs i hvilken grad de kommer til å anvende den når de allerede er tilvendt skjermer og tastatur. De langsiktige konsekvensene av dette skoleeksperimentet vil vi først få innsikt i om 10 til 20 år.

Mange har stilt spørsmål om hvem som har igangsatt dette forsøket. Er det skoleledere som vil skryte av å være først i den teknologiske utviklingen, eller er det teknologiselskapene som presser på? De siste har lenge prøvd å skremme med at barn som ikke begynner tidlig med teknologi vil bli en underklasse av teknologiske sinker. Det begynner å bli lenge siden det var vanskelig å betjene en datamaskin. De fleste lærer raskt det de trenger, og teknologien blir stadig enklere å benytte. Nå har både småbarn og en papegøye klart å bestille varer via en smarthusetaler. Selskaper som Apple har tjent store penger på skolens innkjøp av iPader.

PAPIR HAR VERDI

Det er i dag også spørsmål om den nye overklassen vil være de som kan legge fra seg mobiltelefonen og ta seg tid til å lese en utfordrende bok. Vi kan hente mye informasjon fra internett, men

for å tilegne oss virkelig kunnskap må vi kunne fordype oss i lengre tekster. Noen av disse kan en også finne på nettet, men en norsk leseforsker, Anne Mangel, har kartlagt at leseforståelsen er langt bedre når vi leser på papir. Et annet tegn på manglende fordypningsevne både på skoler og universiteter, er de mange oppgavene som innleveres med stoff som er mer eller mindre direkte klippet fra internett.

Det stilles også spørsmål om økningen i psykiske problemer blant ungdom skyldes manglende virkelighetskontakt og at de i for liten grad har fått utvikle selvtillit gjennom å bruke hendene i praktisk og kunstnerisk arbeid. Selv har jeg registrert at elever som kommer fra gårder og som er vant til å ta i et tak i mange ulike arbeidsoppgaver, ofte fremhever seg både ved å se hva som må gjøres og hvordan de skal gjøre det.

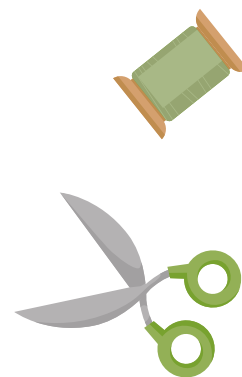
Å lære å lese tidlig er ingen garanti for at en kommer til å lese mye når en blir eldre, snarere har en amerikansk undersøkelse påvist at unge som vokser opp med mye datateknologi kan utvikle en aversjon mot bøker.

I Steinerskolen er man opptatt av at bokstavene ikke bare skal være abstrakte symboler. Der innfører de skrivingen gjennom en kunstnerisk prosess. Ut fra fortellinger og malerier hentes bokstavene

fram. Dermed ivaretar de barnas kreativitet og en opplevelse av helhet også i skriveopplæringen. Det legges vekt på å øve utholdenhet og fordypelse i arbeidsprosessen. Selv om det ikke er like lett å utvikle en vakker håndskrift, er det mange som opplever at de tenker på en annen måte når de skriver for hånd. Jeg registrerer stadig nye forfattere som skriver førstutkastet med penn.

HÅNDENS RENESSANSE

I en digitalisert og automatisert hverdag er det interessant å se hvordan mange velger å bruke hånden i fritiden. Å lage mat fra bunnen har mange kvaliteter, og en av dem er at vi får bruke hendene. Det samme gjelder det å dyrke sin egen mat, strikke sin egen genser eller utføre andre former for håndarbeid. Noen utdanner seg innen manuelle terapiformer. Selv tilhører jeg dem som opplever det avstressende å gjøre nødvendig husarbeid. Det å bruke hendene gir en opplevelse av mening som er vanskelig å forklare, men det bringer oss nærmere i kontakt både med verden og oss selv. Rudolf Steiner sier i et av sine foredrag at fysisk arbeid er «å plaske i ånd». Det er et utsagn en kan meditere over. Samtidig kan vi spørre oss hvem som skal ta hånd om fremtidsutviklingen hvis ingen lærer å bruke hendene.

Hånd og ånd. Og livspraksis.

✍ KJELL HELGE JOHANSEN

En god kollega i en steinerskole, Henrik Thaulow, inviterte meg til å overvære en presentasjon av hans masteroppgave på Rudolf Steinerhøyskolen i Oslo. Det som skulle være et besøk for å vise en god venn en ære fikk overraskende konsekvenser.

Da det ble klappet etter fremføringen, gjorde jeg meg noen raske tanker om at dette var bra. En liten kjepphøy tanke snek seg inn og sa: «Dette kunne vel jeg selv også klare.»

Hos meg har det alltid vært kort vei fra hjerte til hånd, uten å ta runden via fornuften. Jeg reiste meg opp. Glemte å takke min gode venn; han var allikevel midtpunkt i en flokk som ville rose fremføringen hans, og gikk ned en etasje. Banket deretter på døren til skolens administrasjon og signerte en søknad til masterstudiet.

Vel ute på gårdsplassen når fornuften meg igjen og ber meg sette meg ned og ta en tenkepause på en benk. Den forklarer meg rolig at jeg ikke har søkt permisjon fra jobben min og at dette kommer til å koste både tid, penger og innsats. «Pluss!» sier fornuften med ettertrykk: «Du fyller snart 60 år. Hva med pensjonspoengene dine?»

Jeg ser fornuften i øynene og skjønner argumentasjonen, men føler

plutselig en lykke! Dette er den muligheten jeg ikke har visst at jeg har ventet på. Dette vil jeg!

Fornuften sukker, og med livslang erfaring med meg, resignerer den og sier: «Vel, vel, det går vel bra denne gangen også. Men ikke si at du ikke ble advart.»

Studiene starter. Av alle ting finner jeg meg i godt, men ikke planlagt, selskap med min datter Runa, som skal til med sin lærerutdanning. På opptakseremonien står vi arm i arm og blir immatrikulert samme dag. Vi graderes også sammen tre år etter. Kun 35 års forskjell på oss. Jeg undrer meg på hva hun tenkte ...

ERFARINGSFORSKNING

Studiene var en stor glede. I møtet med alle mine medstudenter fra hele verden på masterkullet åpnes nye horisonter med kulturelt og faglig innhold. Det var en ubevisst drøm som gikk i oppfyllelse. Her kunne jeg prøve å finne kvintessen av mine erfaringer. Opp mot et lys fra forskning innen pedagogikk og nevrologisk forskning kunne jeg formulere mine erfaringer og sette dem i en helt ny ramme. Ikke minst fikk jeg 'syn for segn' og forsto hva som var ekstrakten og resultatene av mine tidligere prosjekter.

Ting man tidligere hadde fornemmel-

sen og magefølelsen av ble til fakta.

Jeg forsket auto-etnografisk. Ikke helt stueren forskning blant hardbarkede positivister og materialister, men med solid tradisjon innen aksjonsforskningsfeltet. Auto betyr selv og etnografisk er å finne de sosiale og kulturelle relasjonene dine handlinger står i.

I motsetning til biografisk forskning, som i større grad handler om det personlige.

Jeg hadde to erfaringskilder: Den ene var som steinerskolelærer i ca. 30 år og grunnlegger av steinerskolen på Rotvoll og den tilhørende Vidarskolen, som baserer seg på handverkspedagogikk. Den andre var et håndverksprosjekt som jeg gjorde, som heter *Ilmarinenprosjektet*, – *Fra hånd til ånd*.

www.momowaldorfskole.no

[@MomoWaldorfskole](https://www.instagram.com/MomoWaldorfskole)

antro.no/ilmarinen

Min masteroppgave:

antro.no/temp/KHJmaster.pdf

Fra prosjektet Ilmarinen. Foto Henrik Thaulow.

Jeg var der inspirert av mine erfaringer i smiing på Steinerskolen på Rotvoll og min prosaoversettelse av det finske nasjonaleposet Kalevala (Kalevala fortalt for barn. Antropos. Oslo). Prosjektet var å etablere smiing som fag ved steinerskolene i Norden, og fjorten steinerskoler i Skandinavia fikk en periode med smie og pedagogiske foredrag, iblandet mytologi og musikk.

Masteroppgaven var et forsøk på å beskrive og finne den sammenhengen med nevrologisk og kognitiv utvikling og håndens ferdigheter, som jeg hadde erfart.

HÅNDEN ER MOTOREN

Hovedfunnet kan beskrives enkelt, om enn litt slagordsaktig:

Det er hånden som er motoren i menneskets evolusjon, ikke hjernen. Hjernen er reaktiv og responderer og vokser ut fra håndens (og kroppens) erfaringer og

krav om prosesserings-kapasitet.

Skal man understøtte elevenes kognitive evner på en god måte, arbeider man kunstnerisk og praktisk med hånden og ikke bare intellektuelt.

Resultatene av disse konklusjonene var at drømmen om en skole basert på disse prinsippene ble født, og året etter ble Momo Waldorfskole startet i Trondheim. Undervisningen er håndverkspedagogisk og basert på tre søyler:

1. Vi skal være forskningsbasert. Arbeidet skal hvile på moderne forskning og at vi skal være på høyde med vår tid.
2. Vi skal være tradisjonsbasert. Vi skal være en steinerskole i ordets beste forstand og ta med 100 års erfaring og de idéer som Rudolf Steiner har lagt ned i Steinerskolebevegelsen. Herunder antroposofi.
3. Vi skal være erfaringsbasert. Hver

lærer kommer med sine egne erfaringer og kunnskaper, og vi skal ta vare på de initiativ og den kreativitet som bor i hver enkelt av dem.

For fokuset er hele tiden eleven. Du kan ikke hale tulipaner opp av jorden om våren. De har sine egne krefter og premisser med seg og må få 'skyv' på disse av skolen.

Momo Waldorfskole er i dag godt etablert med 16 elever og 11 ansatte med store og små stillinger. Vi tar i mot elever med behov for en praktisk hverdag for å kunne utvikle det beste i seg.

Som en av de mange initiativtakerne til Cultura Bank sin start for over 30 år siden ser jeg det som en selvfølge for Momo å ha alle økonomiske transaksjoner håndtert av samme bank. Vi arbeider i hver vår ende av samfunnsoppgaven og har felles visjoner for fremtiden. 🔥

Smånytt

Bytt & Syng klesbyttemarked

I anledning av at Oslo er europeisk miljøhovedstad arrangerer Framtiden i våre hender Oslo lokallag faste månedlige klesbyttemarkeder en søndag i måneden, for å gi folk et reelt alternativ til å kjøpe nytt. Tenk på at du sparer 2000 liter vann hvis du kjøper en brukt T-skjorte istedenfor en ny!

Du kan levere inn pent brukte klær, sko, smykker og vesker og får et tilsvarende antall klesbyttelapper, som gir deg rett til å plukke ut andre plagg. Neste klesbyttemarked er på SYNG i Nedregate 7 i Oslo, 7. april 2019. Du finner Bytt & SYNG på Facebook

Forny garderoben på klesbyttemarked – gratis og sosialt.

Økologisk eggpasta

Visste du at det finnes to hovedtyper pasta, den som er laget av mel og vann og eggpasta, der vannet er byttet ut med egg. Eggpastaen har mindre karbohydrater og kan ha opptil 16% proteininnhold. Den italienske produsenten Lacampofilone lager økologisk eggpasta med 33,4% egginnhold av lokale råvarer, etter tradisjonelle metoder. Pastaen importeres til Norge av Delitalia.

www.eggpasta.no

www.delitalia.no

Tidsskriftet PAN

Har du lyst til å få en ukentlig epost om grønne løsninger på samfunnsproblemer og visjoner for en mer bærekraftig samfunnsutvikling? Da kan du melde deg på nyhetsbrevet til Tidsskriftet PAN, Harvest Magazines kanal for 'politisk debatt og refleksjon' – som de selv formulerer

det. Harvest Magazine er opptatt av sammenhengene i naturen og betydningen av natur, naturressurser og friluftsliv for oss mennesker.

www.harvestmagazine.no/pan

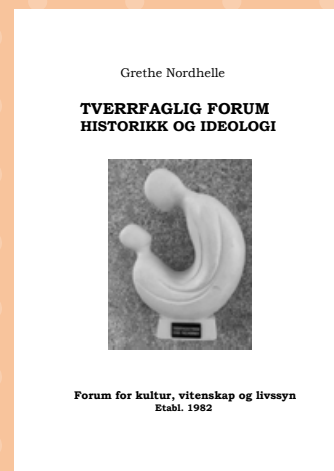
Tverrfaglig forum

Gjennom 36 år har Tverrfaglig forum – forum for kultur, vitenskap og livssyn arrangert fire temakvelder pr. semester. Nærmere 300 foredrag i alt for å utvide vår livskunnskap og gjøre oss bedre i stand til å leve harmonisk i samfunnet og naturen. Blant foredragsholderne finner vi både tidligere banksjef i Cultura Bank, Svein Berglund, og professor Ove Jakobsen, mangeårig fast bidragsyter til Pengevirke.

Nå har psykolog og advokat Grethe Nordhelle, en av forumets grunnleggere, skrevet en liten bok om forumets historie og ideologi og hvordan frivillig tjeneste for et verdifullt formål kan hjelpe oss til å bli mindre selvopptatte. Boken koster kr 50 og selges på foredragskveldene i Universitetsbibliotekets lokaler i Oslo eller fra nettbokhandelen til Integral Psykologisk Institutt AS.

www.forumviten.info

www.nordhelle.no

Planetens tilstand

Annethvert år utgir WWF en rapport om planetens tilstand. Living Planet Report 2018 kan lastes ned fra www.wwf.no/dyr-og-natur/living-planet-report

5. april lanserer Netflix dokumentarserien *Our planet*, en naturhistorisk serie i 8 episoder, som er laget i samarbeid med WWF. David Attenborough har gitt stemme til serien. Prosjektet har tatt 4 år, og det er filmet i 50 land og på alle kontinenter. I tillegg til spektakulære bilder skal *Our Planet* presentere det mer alvorlige budskapet om hvordan det går med naturen.

www.wwf.norge

@WWFNorge

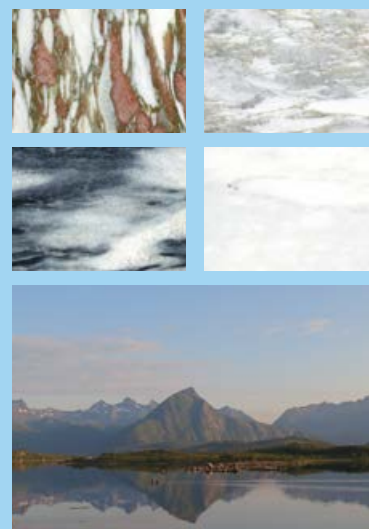

Foto: Shutterstock

Marmor i Lofoten

Elsker du marmor, skulptur og vakker natur? Da har du muligheten til å utfolde deg på billedhuggerkurs i Ramberg i Lofoten, 27. juli til 10. august 2019. Også nybegynnere er velkommen. Det blir også besøk i Fauskes marmorbrudd. Deltakere fra Norge, Sverige og Tyskland får undervisning av billedhuggerne Arild Rørdal og Christiane Demenat. (Se også artikkel om Arild Rørdal på sidene 8-9.)

For mer informasjon, kontakt Arild Rørdal: arild.r@zoho.com

Oslo Grønn – design og opplevelser

✍️ TROND SOLBERG, SOL-ID AS

Sol-iD AS introduserer med dette konseptet Oslo Grønn, som ble lansert i februar 2019 i forbindelse med Oslos status som europeisk miljøhovedstad. Oslo Grønn er en satsing på design og opplevelse gjennom miljøvennlige produksjonsformer og aktiviteter.

OSLO GRØNN – DESIGN 2019

Park- og hagetrær har en funksjon i det urbane miljø. Trærne forteller en historie om utviklingen av det moderne Norge og har kulturhistorisk verdi. Men når slike trær felles, mister de denne funksjonen. Denne ressursen har i flere årtier blitt betraktet som problemavfall istedenfor å bli behandlet som unike materialer. Sol-iD AS vil bidra til å endre denne praksisen.

Under satsingsområdet Oslo Grønn – Design 2019 vil Sol-iD AS og Trond Solberg foredle park- og hagetrær fra Oslo og Oslos omegn til kunstobjekter og bruksobjekter. Sol-iD AS bidrar i 2019 til å systematisere innsamling av denne typen treverk som per i dag alternativt ville bli kvernet til flis til forbrenning i fjernvarmeanlegg nord for Oslo. Vi satser

på å foredle denne ressursen til objekter med særpreget design som utfordrer tradisjonell tenking rundt form og metodikk i feltet trearbeid.

Proessen er i utgangspunktet basert på arboristenes arbeidsmetodikk, som i liten grad tar hensyn til at treverket skal kunne videreføres. Materialene vi samler inn er derfor ikke alltid egnet for tradisjonelt trearbeid. Produksjonen baseres på leken kreativitet, innovasjon og erfaring med mer tradisjonelle håndverksteknikker.

OSLO GRØNN – ARKITEKTUR

Sol-iD AS har utviklet to prosjekter innen feltet arkitektur. Først og fremst et elementbasert kubisk mikrohus på 290 cm x 290 cm grunnflate. Kassen produseres av AV3 og Asmund Vårtun, som har utviklet en egen fres som maskinerer sammenføyninger mellom furustokker på en måte som gjør at den estetiske verdien tilsvarer håndlaft. Kuben monteres lett og demonteres like lett for gjenbruk. Frittstående kuber kan også brukes som moduler i større bygg.

Sol-iD AS har også erfaring med små og store konstruksjoner basert på egenutviklede sammenføyningsteknikker og grindhus-prinsipper. Konstruksjonene egner seg til småhus og åpne konstruksjoner med tak. Denne konstruksjonsteknikken egner seg svært godt til estetiske bærekonstruksjoner – for eksempel i drivhus.

Vi tilbyr også mobile trekonstruksjoner for utleie

Prisnippskisse til deler i konstruksjonen og skisse til sammensetning av mikrohus som moduler i større konstruksjon. Konkrete løsninger som solceller på tak og kostnadsnivå på dører tilpasses behov.

Illustrasjonsfoto viser ett eksempel på design utviklet av Trond Solberg for Sol-iD. Arbeidsmetodikk og resultat er en syntese av muligheter og begrensninger i materialiteten, da hverken de urbane trærne eller arboristers arbeidsmetodikk passer med hensyn til driftsmodeller for tradisjonelle sagbruk. Trematerialene formes først i våt tilstand for videre foredling etter tørkeprosess.

Vi oppfordrer Pengevirkes lesere til å støtte dette prosjektet gjennom CulturaFlokk: fnd.uz/solid

Mikrohus basert på slippliftsystem. Yttermål grunnflate 290 cm x 290 cm. Veggelementer fra AV3 er produsert med en fres som følger trestokkens naturlige form og har samme estetiske uttrykk som håndlaft. Enkelt å montere og demontere. Minimalt fotavtrykk i naturen.

Prototype er utviklet utelukkende med gjenbruksmaterialer. Rammeverk er gjenbruk av materialer fra flytende kunstinstallasjon på Mjøsa. Tømmerveggene er utsparinger til dører og vinduer fra AV3s produksjon. Dører fra Tøyen senter og tak Sankt Halvardsgate i Oslo. Mikrohuset i bildet er tiltenkt en funksjon som frittstående anneks til bruk i sommerhalvåret. Moduler kan settes sammen til konstruksjon med større grunnflate og rom med ulike funksjoner.

i hele 2019 som et grønt alternativ til tradisjonelle partytelt.

Høy foredlingsgrad kombinert med minimal bearbeidelsesgrad bidrar til at energigregnskapet i produksjonsprosessen blir svært gunstig.

OSLO GRØNN – UMULIGE OPPDRAG

Vi har laget flytende fortau. Vi har hult ut asketrær til stokkebåter. Vi har utført grunnarbeid med industristøvsuger på grunn av hensyn til rotlag i dryppsoner under trekroner.

Vi påtar oss oppdrag andre anser for umulige å løse.

Sol-iD AS innledet året 2019 med å inngå avtale om å produsere 100 LP-plater i tre til støybandet Anal portal og er i gang med å løse utfordringen.

OSLO GRØNN – OPPLEVELSE

Workshop, kurs og verkstedbesøk

Vi tar imot enkeltindivider og grupper for å vise fram ulike deler av prosessen med å omforme park- og hageetrær til ferdigforedlede objekter.

Kurs og workshops kan arrangeres for mindre grupper av spesielt interesserte.

Vi holder også foredrag for større grupper og kan vise fotodokumentasjon av ulike prosesser.

ROTUR I INDRE OSLOFJORD

Sol-iD AS tilbyr turer i indre Oslofjord i tradisjonsrike robåter, som Geitbåt fra Nord-Møre, Osolver fra Bergensområdet og Nordlandsbåt fra Lofotområdet. Ved noe vind vil det også være mulig å seile.

Vi kan også bistå med å finne flere eller større båter og legge opp tilsvarende turer i det meste av Norge. Ved behov kan vi også flytte vår lille flotilje lenger ut i fjorden eller inn i landet; til Tyrifjorden, Mjøsa eller Femunden.

OSLO GRØNN – LYD

En del av Sol-iD AS' satsing under Oslo Grønn - Design er utvikling av instrumenter. Instrumentene er utviklet med tanke på å kunne brukes under arrangementer som skal profilere Oslo som europeisk miljøhovedstad 2019.

Instrumentene er utviklet med utgangspunkt i Trond Solbergs tidligere erfaring med utvikling av eksperimentelle instrumenter i prosjekter som *Ubevisste instrumenter* i regi av Norsk Billedhuggerforening (2010) og instrumenter utviklet med lindetrær fra Eidsvollbygningens park som emner til Stortingets direktensendte konsert fra Eidsvoll 17. mai 2014.

Vi har utviklet flere metoder for å produsere perkusjonsinstrumenter som også har skulpturelle kvaliteter. I tillegg eksperimenterer vi med andre type instrumenter.

CROWDFUNDING FOR INNKJØP AV SPESIALVERKTØY

Sol-iD har nå en folkefinansieringskampanje på CulturaFlokk for å anskaffe nytt spesialverktøy, som vil bidra til å gjøre arbeidet med å redde park- og hageetrær i Oslo og Oslos omegn enklere. I og med at Sol-iD driver forskning og utvikling er det ikke et etablert marked for objektene vi lager.

✱ SOL-ID AS er kunde i Cultura Bank

Lofotr vikingmuseum. Foto: Hege Ellertsen

Nålebinding mot stress

✍ JANNIKE ØSTERVOLD

Hvis det kjennes som hodet holder på å eksplodere og det er vanskelig å koble ut tankene på jobb og alt som skulle være gjort, la hodet få en pause og ta i bruk hendene.

Mitt beste råd er: Lær deg noe nytt som du må bruke hendene til, det kan være håndarbeid, håndverk eller et kunstnerisk uttrykk. Ikke bare virker det bra mot stress, men ifølge hjerneforskere er det direkte sunt for hjernen din at du bryter de vante mønstrene og lærer noe nytt.

Finn fram til noe du ikke kan fra før, men som du har lyst til å lære deg. Gjerne noe som utfordrer deg skikkelig, noe du ikke er sikker på om du kommer til å få til. Og her er det ikke resultatet som teller, men prosessen. Jo vanskeligere, desto bedre. Selv har jeg funnet passende utfordring ved å forsøke meg på en av de eldste håndarbeidsteknikkene som finnes.

VIKINGENES STRIKKING

Sist høst var jeg en tur i Sverige og besøkte blant annet høstmarkedet på Skillebyholm gård i Ytterjärna. Der var det en mengde salgsboder med mat og håndverksprodukter. På et av bordene lå en rekke flotte, håndlagde votter i en teknikk jeg ikke kjente fra før. Ikke var det strikking, og ikke var det hekling. De var tette og faste og så ut til å være supre til ski-bruk. Jeg endte opp med å kjøpe et par og ta med meg hjem. Det viste seg at vottene var laget i en gammel teknikk som kalles nålebinding, som ble brukt bl.a. av vikingene.

I Sverige er det funnet votter i nålebinding som stammer fra ca. år 300–400 etter Kristus. På 1600–1700 tallet tok strikking gradvis over, og rundt 1960 var det knapt levende mennesker igjen som behersket nålebindingsteknikken. Heldigvis har entusiaster i husflidslag og museer klart å redde og dokumentere mange varianter av sting, og nå ser det ut til at interessen igjen er stigende.

Istedenfor strikkepinner bruker du en stor, flat nål, og du former løkker rundt tommelen, som nålen tres gjennom. Hvor vanskelig kan det være, tenkte jeg.

Dette var så sært at jeg fikk lyst til å prøve meg på det. Utrolig nok hadde jeg en slik nål liggende hjemme, som jeg kjøpte for mange år siden av en jente som hadde en kjæreste som laget slike nåler av eier. Man vet jo aldri hva man kan få bruk for... Og et nøste med ullgarn hadde jeg alltid. Da var utstyret på plass, og det gjensto bare å finne ut hvordan jeg skulle gjøre det.

Biblioteket ble redningen. Det fantes både en bok og et hefte. Begge var utlånt, men jeg satte meg på venteliste og holdt motivasjonen oppe mens jeg ventet på tur. Endelig satt jeg der med instruksjonsheftet og skulle nålebinde.

PRØVING OG FEILING – OG FEILING IGJEN

I innledningen leste jeg noe om at det var begynnelsen som var det vanskeligste. Det sto at i Øst-Europa var det i tidligere tider vanlig at mødrene sendte med døtrene påbegynte nålebindinger i brudeutstyret, slik at de skulle kunne lage strømper til mennene sine. Det var da pussig, tenkte jeg. Hvorfor kunne ikke døtrene bare lage det hele selv? Etter noen timers forsøk forsto jeg det bedre. Tenk at det var så mange varianter av uløselige garnfloker. En interessant egenskap ved nålebindingen er at den ikke kan rekkes opp – og det er jo bra i noen sammenhenger, men ikke akkurat når du sitter der og fomler og har gjort en feil. Så det gikk minst et halvt nøste med til å lage mislykkede begynnelser. Mens jeg holdt på med dette var jeg overhodet ikke bekymret for deadlines på jobben – all min konsentrasjon var rettet mot de gjenstridige garnløkkene. Sånn sett var prosjektet riktig vellykket allerede.

Jeg fikk enda mer respekt for den svenske damen som hadde laget vottene mine, og kontaktet henne da jeg skulle

skrive denne artikkelen for å høre hvordan hun hadde lært å nålebinde.

Til slutt ga jeg opp å følge instruksjonene i heftet og tok fram boken i stedet. Der fantes det flere alternative framgangsmåter for å starte et nålebindingsarbeid, og det ble sagt at mange begynnere syntes disse metodene kunne være enklere. Enten det var de nye instruksjonene eller mine minst tjue mislykkede forsøk som hadde gitt meg trening, så begynte det å gå bedre. Nå er jeg i stand til å produsere en oppstartremse som ligner litt på det som står i boken. Neste utfordring blir å lære seg det som kommer etter den vanskelige begynnelsen. Men det er ingen hast, her er det veien og ikke målet som teller.

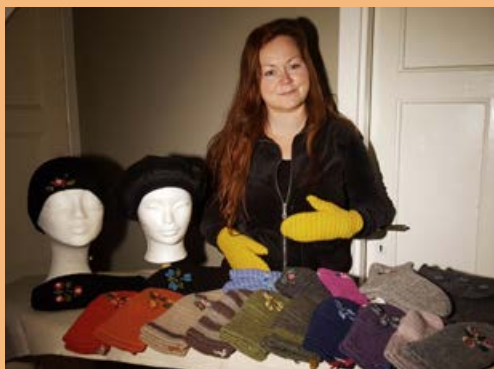
HVORDAN KAN DU LÆRE NÅLEBINDING

Etter å ha strevd med oppskriftsbøkene har jeg nå funnet et fint nålebindingskurs på nettet, som i tekst, bilder og video demonstrerer grunnleggende nålebindingsteknikk. Kurset er utviklet av Hanne Rodahl Johansen i forbindelse med at hun var masterstudent ved NTNU i 2016. Hun har hatt sommerjobb på Lofotr Vikingmuseum hvor hun har lært seg å nålebinde, og hun anslår at nettkurset kan gjennomføres på ca. 12 timer. Så hvis du føler deg inspirert til å gjøre et forsøk på å lære nålebinding – sjekk Hannes kurs eller sjekk med ditt lokale husflidslag.

I Trøndelag kan du gå på nålebindingsverksted i regi av Strinda husflidslag.

naalebindingskurs.blogspot.com

Lofotr Vikingmuseum: www.lofotr.no

ANNA-MARIA LARSSON, BOR I GNESTA, SVERIGE.

Min farmor lærde meg nålbinda. Första gången jag gjorde ett par vantar var jag 14 år, men sedan dröjde det 19 innan jag började på riktigt. Då bodde jag hos min farmor i 3 dagar och nålband hela dagarna. Så småningom fick jag ihop lite vantar och började stå på marknader, numera står jag bara på en marknad på hösten. Skillebyholms skördemarknad i Järna, Sverige. Jag har nu hållt på med nålbindning i 13 år och tror att jag kommer fortsätta med det i resten av mitt liv och förhoppningsvis lära ut tekniken till mitt barnbarn. Min farmor fyller 92 år nu i februari och hon nålbinder fortfarande.

Nytt fra Cultura Bank

Emisjon våren 2019 – mulighet for å investere i Cultura Bank

Cultura Bank fortsetter å vokse, og med vekst i forvaltningskapital og utlån øker også behovet for egenkapital. Banken tar sikte på å utvide egenkapitalen med inntil 10–15 millioner gjennom en emisjon i mai 2019.

Egenkapitalbevis er fritt omsettelige verdipapirer som utstedes av sparebanker. Som eier av egenkapitalbevis eier man en del av egenkapitalen i banken og kan få utbytte dersom bankens overskudd tillater det. Utbyttet bestemmes av styre og forstanderskap.

Cultura Banks egenkapitalbevis er ikke børsnotert.

Besøk www.cultura.no/medeier og meld din interesse dersom du ønsker å få tilsendt informasjon om emisjonen når prospektet er klart.

Flere kan få boliglån i Cultura Bank

Cultura Bank har nå kapasitet til å ta i mot flere boliglånskunder. Vi finansierer alle typer boliger og gir renterabatt for miljøvennlige boliger.

Ta kontakt med oss hvis du skal kjøpe bolig eller er interessert i å flytte over boliglånet ditt fra annen bank.

www.cultura.no/lan

Nå er pengene dine enda tryggere i banken!

Endringer i innskuddsgarantiordningen

Cultura Bank er medlem av garantiordningen til Bankenes Sikringsfond, som garanterer for innskudd opp til 2 millioner per innskyter. Nå er ordningen blitt utvidet for å sikre kunder som midlertidig har behov for å ha større beløp på konto på grunn av særlige livshendelser.

Lov om endringer i finansforetaksloven mv. (innskuddsgaranti og krisehåndtering av banker) trådte i kraft 1. januar 2019. Den viktigste endringen er at bankinnskudd som følger av særlige livshendelser, og som er satt inn på konto i løpet av de siste 12 månedene, nå er dekket med et ubegrenset beløp. Eksempler på særlige livshendelser er salg av bolig- og fritidseiendom, samlivsbrudd, arv og forsikringsutbetalinger. Utbetalingsfristen for slike innskudd er tre måneder.

Du behøver altså ikke å spre innskuddene på flere banker for at hele innskuddet skal være dekket av garantiordningen dersom du midlertidig sitter med beløp over 2 millioner på konto og dette skyldes en 'særlig livshendelse'.

Garantibeløpet for innskytere i Norge vil fortsatt være på

Vi garanterer for dine bankinnskudd

BS BANKENES
SIKRINGSFOND

to millioner kroner pr. kunde pr. bank. Det er ikke endelig avklart om beløpsgrensen i fremtiden vil bli redusert til et beløp tilsvarende 100 000 euro (garantibeløpet som gjelder i EU). Utbetalingsfristen ved en garantiutbetaling er etter lovendringene økt fra fem til syv virkedager.

Se video og les mer på: www.sikringsfond.culturabank.no

Culturakunder sparer og støtter ideelle organisasjoner

Cultura Bank samarbeider med en rekke organisasjoner om å tilby en støttekonto, der du gjennom å spare i Cultura Bank samtidig kan støtte en av disse organisasjonene.

Sivilsamfunnsorganisasjonene løser viktige samfunnsoppgaver som det offentlige og markedet ikke makter å løse alene. Ved utgangen av 2018 hadde Culturakunder nesten 32 millioner kroner på slike sparekonti.

Dette genererte en samlet støtte på nær 265 tusen kroner, som ble fordelt på sju organisasjoner. Redd Barna var den første organisasjonen Cultura Bank inngikk samarbeid med for ca. 20 år siden, mens Norsk P.E.N. er den siste som er kommet til.

Les mer om støttekonto:
www.cultura.no/konto

SAMARBEIDSORGANISASJON	STØTTE-BELØP	INNESTÅENDE SUM PR. 31.12.18	ANTALL KONTI
Naturvernforbundet	23 489	2 619 643	38
WWF-Norge	39 202	5 319 420	88
Regnskogfondet	54 880	6 401 345	158
Redd Barna	84 289	9 476 117	179
Framtiden i våre hender	46 089	6 302 653	90
Kvinne- og Familieforbundet	12 371	1 299 436	27
Norsk P.E.N.	4 223	526 870	10
Sum:	264 541	31 945 484	590

Cultura Bank på topp i Etisk bankguide for Norge

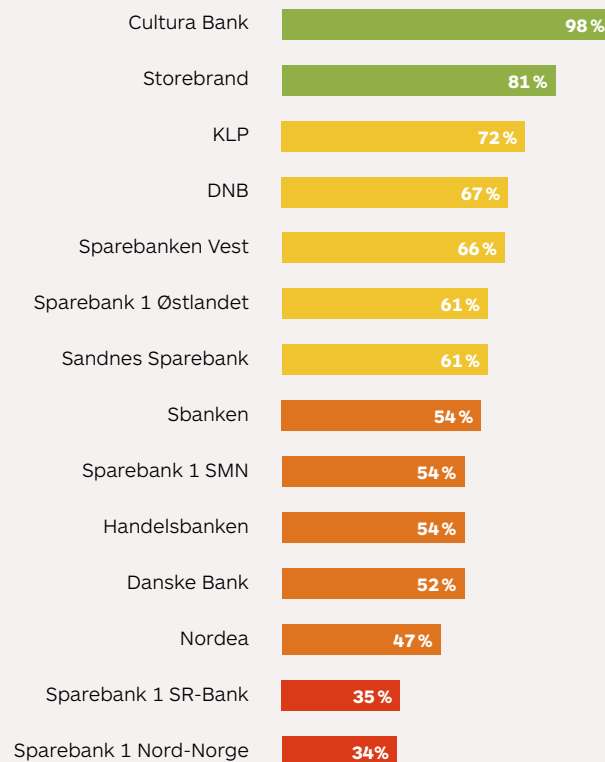
Etisk bankguide i Norge er et prosjekt i regi av Framtiden i våre hender og Forbrukerrådet. Det er en del av et internasjonalt nettverk Fair Finance Guide, der så langt 9 land er med. Tanken med prosjektet er å bruke forbrukermakt for å få bankene til å forbedre seg.

For tredje år på rad topper Cultura Bank Etisk bankguide for Norge, med 98 av 100 mulige poeng, mot 97 i fjor. De fleste av de 14 bankene som er med viser fremgang fra året før. Med Cultura Banks formålsparagraf kan vi ikke annet enn å glede oss over at konkurrentene forbedrer seg på etikk og bærekraft. Resultatene i Etisk bankguide er basert på en omfattende gjennomgang av bankenes policydokumenter og retningslinjer.

Se video og les mer på: bankguide2019.cultura.no.

Fra venstre: Inger Lise Blyverket (Forbrukerrådet), banksjef Kjell Fredrik Løvold og Anja Bakken Riise (Framtiden i våre hender).

Et utvalg av nye utlånsprosjekter

GJENNOMFØRT TREHUS

Huset er dekket med lerk på både utside og innside og er isolert med et tykt lag med trefiberisolasjon. Huset har også hybel for utleie.

Huseier Al Coulsen er møbelsnekker (design maker) og har selv laget mye av innredningen i huset. Han har også laget resepsjonsdisk og stand-disk til Cultura Bank.

Arkitekt er Birger Lambertz Nilssen.

Se flere bilder og les mer om huset på www.cultura.no/trehus

Huset ligger på Nesodden i Oslofjorden med flott uteområde og delvis naturtomt. Huset har ingen standardelementer, og så godt som alt fra vinduer, metallarbeid og trapper er spesiallagd.

SKARPSNO GÅRD

På Skarpsno gård er store deler av fjøset kledd med solceller, som både forsyner gården med strøm og sender overskuddstrøm tilbake til nettet. Ekteparet Svein Robert og Katrine driver småbruket Skarpsno Gård i Troms. I tillegg til sauedrift dyrker de potet og bringebær. Gården ligger i et gammelt kulturlandskap og er ett av rundt 40 Utvalgte KulturLandskap i Norge (UKL-område).

Åpent landskap med gode solforhold gjør låveveggen til den perfekte 'kraftstasjon'.

GÅRDEN JAKOBSTUA

På Valsøy i Arasvikfjorden i Nordmøre ligger gården Jakobstua, som drives av Lars Olav Tunheim Valsø og Ragnhild Godal Tunheim.

Gården drives økologisk med korn, eng og beite for sau. De henter også miljøvennlig strøm fra egne solceller.

Lars og Ragnhild har fokus på økologisk mat, tradisjonelt norsk håndverk, design og kulturhistorie. I 2009 mottok gården Nordmøres vernepris fra fortidsminneforeningen.

Kartutsnitt fra Valsøy i Arasvikfjorden i Nordmøre.

Kreativt mangfold i rusfritt kulturhus

STAMPEN KULTURHUS

En bygård på tre etasjer fra 1882 gir kunstnere og kreative mennesker muligheter til å etablere seg. Her er det plass til musikk, kunst, yoga og andre kreative virksomheter.

Det rusfrie kulturhuset holder til i Brugata i Oslo sentrum. Her finner du gallerilokale, scene- og selskapslokale, atelieer, musikkstudio og mye annet. Mange av lokalene kan leies til ulike arrangementer.

ORRA GÅRD - ØKOLOGISK GÅRD MED GRØNNSAKS-PRODUKSJON, FRUKT OG VILLSAU.

Gårdsbruket Orra i Øvre Hålandsdal, Fusa kommune, ble kjøpt av Erik Halvorsen i 2014. Erik har dyrket øko-grønnsaker siden 2007 og vært heltidsbonde siden 2011. Varene selges direkte til restauranter i Bergen, til butikken Rein-dyrka, til Matkollektivet og via REKO-ring-markeder.

Målet for gårdsdriften er at i 2040 skal alle i Hordaland som ønsker det, ha tilgang på ferske, lokalproduserte grønnsaker og frukt i sesongen. Da trengs det langt flere grønnsaksbønder, så opplæring av praktikanter er en viktig del av gårdsdriften.

Arbeid på jordet

Arkitekttegnet badstuflåte med stupebrett i Oslofjorden.

SØRENGAS BADSTUE- OG HELÅRSBADEANSTALT

Banken har gitt lån til helårs badstuflåte på Operastranda i Oslo.

Sørengas Badstue- og Helårsbadeanstalt er en forening for alle som har lyst til å bade i Oslofjorden når det er bitende kaldt (og når det er varmt).

De har to saunaflåter. Klassikeren Måken ble i sin tid bygget av to ba-deentusiaster. Den nyeste saunaen heter Skarven. Begge ligger nede på Operastranda. Det er mulig å leie hele badstuene for grupper, eller komme innom på drop-in.

Arkitektene Anna Zeuthen Andersen og Audun Stjern har tegnet badstu-flåten Skarven.

Se også www.cultura.no/badstue

VELFERDSALLIANSEN

Velferdsalliansen, EAPN Norge, er et landsdekkende samarbeidsnettverk av organisasjoner, foreninger og grupper i Norge som arbeider for en rettferdig sosialpolitikk som inkluderer alle.

Velferdsalliansen er en organisasjon av og for mennesker som har erfart eller erfarer fattigdom og/eller sosial ekskludering.

De er medlem av EAPN, European Anti Poverty Network, 31 nasjonale nettverk av frivillige organisasjoner og grasrotgrupper som er aktive i kam-pen for sosial rettferdighet i EU, Norge, Island, Serbia og Makedonia, samt 13 europeiske organisasjoner innen det sosialpolitiske felt.

Barnas bidrag til Fattigdomshøringen i juni 2017.

Al Sawasi-skolen gjenåpnet 7. oktober 2018. Nå trenger 249 barn å få finansiert undervisning ut skoleåret.

Skole på flukt

✍ SUSANNE URBAN, STYREMEDLEM INTERNASJONAL KVINNELIGA FOR FRED OG FRIHET – BERGEN

Et prosjekt for finansiering av utdanning for syriske flyktningebarn i Libanon. Ett skoleår for et barn koster bare 3 300 NOK – en tiendedel av prisen i Norge.

Men mindre enn halvparten av syriske flyktningebarn i Libanon går på skole på grunn av krigen i Syria.

Unger som mister skole, mister samtidig hverdagsstruktur og en trygg base. Barn uten utdanning mister håp og gode framtidsmuligheter.

I Libanon finnes skoler, men det som mangler akkurat nå er lærerlønninger. Lønn til lærerne er en forutsetning for stabil, god skoledrift.

Internasjonal kvinneliga for fred og frihet – Bergen stiller seg bak *Skole på flukt* – initiativet til psykolog Dr. Solfrid Raknes. Du eller dine barn har kanskje hørt om *grønne og røde tanker*? Solfrid har

utviklet *Psykologisk førstehjelp*, et verktøy for fremming av psykisk helse for barn og unge. Siden 2017 har Solfrid samarbeidet med den libanesiske organisasjonen Multi Aid Programs (MAPS), som driver 9 skoler for flyktningebarn i Bekaadalen i Libanon.

I oktober 2018 klarte Solfrid å skaffe nok penger til å gjenåpne en av skolene etter 6 måneders 'sommerferie'. Nå vil vi garantere for lærerlønninger for resten av skoleåret.

'God utdanning' er FNs bærekraftsmål nr. 4 og en forutsetning for å nå alle 17 målene for en bærekraftig utvikling.

ALLE KAN GJØRE NOE

Det er mange ulike måter å bidra på. Bli inspirert av de ulike støtteaksjonene folk har bidratt med: Strikking, garasjesalg, salg av barnetegninger og kort, få med deg kollegaer til å gi én dags inntekt til *Skole på flukt*, inviter til syrisk lunsj på skolen din, foreslå at din nærscole blir vennskaps-skole med *Skole på flukt*.

www.solfridraknes.no/skolepaflukt

✳ Internasjonal kvinneliga for fred og frihet – Bergen er kunde i Cultura Bank

Barn får delta på 10-timers psykososialt hjelpeprogram basert på Psykologisk førstehjelp, 'Helping Hands'.

Vi oppfordrer Pengevirkes lesere til å støtte dette prosjektet gjennom gjennom Cultura-Flokk: fnd.uz/skolepaaflykt

Hva er 'social banking'?

✍ INSTITUTE FOR SOCIAL BANKING – OVERSATT AV JANNIKE ØSTERVOLD

Institute for Social Banking (ISB) driver kurs- og utdanningstilbud for ansatte i banker som ligner på Cultura Bank, og andre som er interessert i vår type bankvirksomhet. Per i dag finnes det ikke noe tilsvarende godt innarbeidet begrep for 'Social Banking' på norsk. Vi vil gjerne dele ISB's definisjon av 'Social Banking' med Pengevirkes lesere.

Vi erkjenner at det ikke eksisterer en allment akseptert definisjon av 'Social Banking' (også kalt blant annet 'alternativ', 'etisk', 'grønn', 'bærekraftig', 'verdi-basert'), og – gitt de ulike bankenes historiske opphav og verdigrunnlag – kan en slik definisjon vanskelig finnes. Men vi tror at det er en fellesnevner innen mange organisasjoner som kan sammenfattes under 'Social Banking', som vi kan definere som følger:

'Social Banking' beskriver bank- og finansjenester som har som hovedformål å bidra til utvikling og velferd for mennesker og kloden, i dag og i framtiden.

Først og fremst betyr dette at man simultant tar i betraktning de sosiale miljømessige, kulturelle og økonomiske konsekvensene av aktiviteter på alle nivåer, med sikte på å redusere de negative og øke de positive effektene på vårt felles beste. I denne sammenhengen er penger og økonomisk overskudd ikke mål, men virkemidler for å oppnå det overnevnte.

Fordi 'Social Banking' hele tiden krever at man identifiserer og balanserer forskjellige skiftende og noen ganger motstridende interesser, beskriver det en prosess, heller enn en statisk situasjon. Suksessen avhenger av en kontinuerlig dialog mellom interessenter, så vel som en kontinuerlig refleksjon over deres respektive motiver (hvorfor?), handlinger (hva?) og initiativer (hvor-dan?). Dette krever en villighet og kapasitet til å lære og til å utvikle seg både som individ og på institusjonelt nivå.

FELLESTREKK FOR DISSE BANKENE

- Sosiale, miljømessige og etiske negative/positive kriterier for å forebygge/støtte aktiviteter som skader/fremmer det felles gode.
- Kjernebankvirksomhet – tradisjonell bankvirksomhet og verdier, fokus på tradisjonelle aktiviteter, nemlig lån og sparing.
- Fokus på samfunnets behov i realøkonomien og sivilsamfunnet.
- Ikke-monetære verdier ligger til grunn for all forretningsvirksomhet
- Eierstrukturen hindrer at man blir avhengig av interessene til dominerende enkeltindivider.
- Deltakende organisasjonsstruktur og kunderelasjoner.
- Proaktiv dialog med interessenter og aktivitet i samfunnsdebatten.
- Fremme det å gi som en sentral ingrediens for fornyelse og utvikling
- Avvise profittmaksimeringsprinsippet og spekulative handlinger.
- Strategier som begrenser risikoeksponering og sikrer robusthet.
- Faste lønnsrelasjoner (topp-bunn) rundt 10:1, med ingen eller svært begrensede bonussystemer.*)
- Transparens og ansvarlighet

*) Red.anm.: Lønnsrelasjon 10:1 er kanskje et moderat anslag på globalt nivå, men vi kan forsikre Pengevirkes lesere om at lønnsrelasjonen mellom topp og bunn i Cultura Bank er svært langt fra 10:1, nemlig ca. 2:1 – og at Cultura Bank ikke har bonussystemer.

SOMMERSKOLE I 'SOCIAL BANKING' 23.-28. JUNI 2019

For 12. år på rad arrangerer Institute for Social Banking sommerskole der du får mulighet til å bli kjent med det europeiske nettverket av verdibaserte banker og hvordan de arbeider. Årets sommerskole holdes i Basel i Sveits, 23.-28. juni for ca. 80 deltakere fra verdibaserte banker, alternative finansinstitusjoner, NGO'er, vanlige banker, studenter og andre interesserte.

Gjennom å delta får du et internasjonalt perspektiv på bærekraftig bank- og finansvirksomhet. Kurset gjennomgår blant annet hovedprinsippene til verdibaserte banker og setter dem i sammenheng med FN's bærekraftsmål. Det blir formidlet eksempler på «best practices». Det blir foredrag, workshops, nettverksbygging og utflukter.

www.social-banking.org/education/upcoming/
info@social-banking.org

12th International Summer School on Social Banking & Sustainable Finance

23th to 28th of June 2019 in Basel, Switzerland

Transforming finance.
New roles for banks

Experience the spirit of the European social banking network

Learn about social banks, their operations, their roots and values

Get to know the international perspectives and work of sustainable banking and finance

Broaden your horizon and be inspired in your daily work

ASD ønsker flere nordiske konsulenter velkommen

✍ ERLE BRYN OG TROND PARELIUS JOHNSEN

ASD – Association for Social Development – er en internasjonal non-profit organisasjon for konsulenter, kursholdere og forskere som primært arbeider med organisasjons- og individutvikling. ASD har ingen ansatte, alt arbeid utføres av medlemmene selv. ASD har sitt opprinnelige utgangspunkt i Nederland og Bernard Lievegoeds arbeid med konsulentorganisasjonen NPI etter krigen.

Se gjerne: asd-international.org

ASD har drøyt 120 medlemmer og ca. 30 i søkeprosess. Medlemmene er spredd over ca. 20 land. ASD har størst fotfeste i mellom-europeiske land, men har også mange medlemmer i Brasil. Vi møtes til en konferanse første helg etter pinse hvert år. I 2018 var vi i Tyskland og i 2019 blir konferansen i Brasil. Norge arrangerte konferansen i 2009 på Klækken. Konferansen varer i fem døgn og dekker faglige temaer og prosesser for den enkeltes personlige utvikling.

Felles for medlemmene i ASD og søkere er at de har en eller annen tilknytning til, eller fascinasjon for, antroposofi.

Det er utviklet mange metoder og prosesser som benyttes av konsulenter både i og utenfor ASD og langt utenfor antroposofiske institusjoner. Medlemmene fremstår som alminnelige rådgivere på mange felt innen bedrifter, organisasjoner og det generelle samfunnsliv, men vi er alle også opptatt av at livet og vår rådgiverfunksjon er mer enn en faglig utfordring. Vi tilstreber at tanker, følelser og viljes-strømmer integreres i vårt arbeid, med en bevissthet om at mennesket også har spirituelle behov.

Gjennom året samarbeider flere medlemmer i prosjekter. Man kan dele kompetanse eller fungere som sparringspartnere for hverandre. Mange henter inspirasjon fra konferansene og transformerer og integrerer tilført lærdom på sin egen måte.

De mange gode menneskemøtene i konferansene har stor betydning. Det er fascinerende å erkjenne at det stadig er nye mennesker som blir viktige for en på konferansene. Vi opplever å få tilført ny kunnskap og opplever støtte og en god oppfølging i forhold til valg og retning i livet. Vi opplever at konferansene hvert år har relevans for vår hverdag. I årets konferanse vil vi arbeide med en videreføring av tematikken 'The power of not knowing' og hvordan man på ulike måter kan håndtere usikkerhet. Hvordan kan vi best sette oss i stand til å møte det som kommer mot oss fra en ukjent framtid?

Om du selv er en konsulent som føler at dette gir resonans for deg, eller du kjenner en konsulent det passer for, håper vi å bli kontaktet for en uforbindtlig samtale om ASD og de mulighetene ASD gir.

Erle Bryn har de senere år jobbet mye med konfliktløsninger og lederutvikling i organisasjoner i endring. Hun er Cand. polit. med hovedfag i pedagogikk fra Universitetet i Oslo.

Erle Bryn
erle@conmotoh.no

Trond Parelius Johnsen er fra og med 2019 en 'elder' i ASD og har en tid trappet ned sin tradisjonelle konsulentvirksomhet. Trond er siv.øk, Master of Management og har en rekke tilleggskompetanser også av komplementær karakter.

Trond Parelius Johnsen.
trondparelius.johnsen@collusor.no

Gulvoppgave.

Too Good To Go redder mat

✍ THOMAS EMIL LIE-KARLSEN 📷 KRISTIAN RANGNES, TOO GOOD TO GO

I Norge kaster vi minst 385 000 tonn mat i året, og på verdensbasis ender rundt en tredjedel av maten som produseres opp som matsvinn. Dette er skremmende høye tall som Too Good To Go ønsker å gjøre noe med.

Siden oppstarten i januar 2016 har mer enn en halv million brukere lastet ned appen, og nesten 1,5 millioner måltider er blitt reddet, bare her i Norge. Bevegelsen startet i Danmark og har spredt seg til Belgia, Frankrike, Tyskland, Spania, Sveits, Nederland og England, foruten Norge. Til sammen har de reddet mer enn 10,5 millioner måltider og spart over 21 tusen tonn med CO₂. For hvert måltid du redder sparer du mellom en og to kilo CO₂, og hver bit teller.

«Det er utrolig imponerende å se hvor mye mat som red- des gjennom appen vår hver eneste dag. Vi opplever at både spisestedene og de som bruker appen er stolte over å være med på å redusere matsvinn og gjøre noe positivt for miljøet - og det er utrolig kult», sier Hanne Johansen, matredder og kommunikasjonsmedarbeider i Too Good To Go.

BURSDAGSSELSKAP MED OVERSKUDDSMAT

Torsdag 31. januar feiret Too Good To Go Norge tre års jubileum på Skatten café på Tøyen. Lokalet ble fort fullt, og de serverte sunne smoothies basert på overskuddsmat. Alt fra banan til avocado, laget av kokkene på Skatten. Det ble fullt hus med rundt 100 oppmøtte tidlig på en tirsdagsmorgen.

«Vi pyntet lokalet med nedbrytbare ballonger – som senere ble hentet av Anja Bakken Riise i Framtiden i våre hender

Vegansk kake, merk: ble spist opp.

og gjenbrukt i en annen bursdagsfeiring. Vi digger gjenbruk!» forteller Hanne.

Eivind Sundgot Oskarson fra FN-sambandet, Nina Heidenstrøm og Marie Hebrok fra Forbruksforskningsinstituttet, Viviann Hjelmseth fra Jordbærpike Storo (som redder overskuddsmat gjennom appen) og aktivist Martin Skadal holdt korte foredrag før Nina Heidenstrøm og Marie Hebrok fra Forbruksforskningsinstituttet, aktivist Martin Skadal, Anne Marie Schrøder fra Matvett og Anja Bakken Riise fra Framtiden i våre hender deltok i en inspirerende panelsamtale om veien videre for matsvinnproblemet.

Etterpå ble det servert vegansk kake, noe undertegnede dessverre ikke fikk med seg. Men jeg har fått bekreftet at kaken var god og at den ble spist opp.

Vi gratulerer Too Good To Go med treårsjubileet og ønsker dem alt det beste fremover! 🍋

Too Good To Go gjengen.

OM TOO GOOD TO GO

Too Good To Go er en gratis app, som gir deg muligheten til å kjøpe overskuddsmat fra butikker og serveringssteder. Forundringsporsjoner med overskuddsmat til redusert pris legges ut i appen av spisestedet, hvor de så forhåndsbetales av matreddere og hentes til angitt hentetid. Dette er mat som ellers ville blitt kastet. Det er et verktøy som gir enhver mulighet til å være med på å bekjempe matsvinn i samfunnet vårt, og kanskje det også inspirerer til redusert matsvinn hjemme. toogoodtogo.no

Økonomer med fokus på miljø og samfunnsansvar

Erik Dammann

✍ PROFESSOR OVE JAKOBSEN, SENTER FOR ØKOLOGISK ØKONOMI OG ETIKK, NORD UNIVERSITET 📷 ARNE STORRØNNINGEN

INNLEDNING

I boken *Fremtiden i våre hender* begrunner Dammann at mange av de alvorligste globale problemene vi står overfor skyldes økonomisk vekst og økende forbruk. Det er ønsketenkning å tro at problemene kan løses samtidig som den økonomiske veksten fortsetter. Dammann er overbevisst om at virkeligheten kan forandres gjennom endringer i folks holdninger og livsstil.

Det vi nå opplever er de siste fortvilte forsøk på å holde liv i en kultur og et økonomisk system som egentlig har utspilt sin historiske rolle. En materiell kultur der åndelige verdier er erstattet med materielle symboler truer den økologiske balansen. Gjennom ensidig fokus på industriell vekst og økonomisk konkurranse har den for lengst «sprengt alle biologiske og menneskelige rammer». Problemet er at den verden vi lever i ikke er organisert for å utnytte våre beste egenskaper, men våre dårligste. Den økonomien som dirigerer våre liv bygger på «en ide om mennesket som konkurransemaskin med økonomisk egeninteresse som eneste drivkraft».

Det at vi alle har idealer som vi prøver å følge er et overbevisende tegn på at vi ikke er som nyttemaksimerende maskiner. Medmenneskelighet, rettferdighet og ansvar for fremtiden er sentrale verdier.

SYSTEMKRITIKK

Fordi vi bygde vår rikdom på plyndring av andres ressurser mener Dammann at vi har et spesielt ansvar for å løse de globale utfordringene. På samme måte som vi i dag synes at slavehandel og koloniutbytting var en umenneskelig og ubegripelig bestialsk måte å skaffe seg rikdom på, er det hevet over tvil at «senere generasjoner vil synes vår form for verdenshandel og fordeling av verdens goder var like uforståelig og umenneskelig».

Det avgjørende er at konkurransen; «selve hovedpunktet, drivkraften i det kapitalistiske system, strider direkte mot den utvikling og det mål vi må frem til». Så lenge dette systemet holdes intakt er det ikke mulig å fjerne hovedårsaken til at «den kreftlignende og for lengst unødvendige og skadelige ressurs- og forbruksvekst» fortsetter i overflodslandene.

Konkurranse har vist seg effektivt for å skape økonomisk vekst, men som Dammann påpeker, «det burde være klart for alle at når en skal utvikle evnen til å avstå fra materielle goder, kan ikke konkurranse om økonomisk vinning brukes som drivkraft». I praksis viser det seg at konkurranseøkonomien ikke bare motvirker en rettferdig global fordeling og en bærekraftig miljøpolitikk, «den skaper også større nasjonale problemer enn den er i stand til å løse».

FORHINDRINGER FOR ENDRING

Dammann påpeker flere årsaker til at de nødvendige endringene ikke skjer raskt nok. Vi bygger på falske forestillinger om den virkeligheten vi lever i. For å utvikle et helhetssyn kreves det andre egenskaper enn ekspertise og superintelligens, det viktige er «å se hva som er viktig, hva som er av betydning i en større sammenheng og hvor vi vil på lengre sikt». Vi innser ikke at de utfordringene verden står overfor angår hver enkelt av oss. Vi er alle med på å skape den utviklingen vi kritiserer, derfor må vi godta at endring krever en omlegging i vårt daglige liv. Vi ser ikke klart nok at vi påvirker hverandre til å befeste et verdisyn som forhindrer forandring. Industrilandenes evige kamp om verdensmarkedet står i veien for endring. Den kanskje viktigste årsaken til at forandring er vanskelig er at de som har klart å skaffe seg makt har sørget for å låse fast situasjonen for å forhindre systemendring.

BILDER AV FREMTIDSSAMFUNNET

Før vi kan analysere oss frem mot en handlingsplan må vi bli enige om hvor vi vil. Ved å utvikle en forestilling om det samfunnet vi arbeider mot bidrar vi også til å «reducere frykten for det ukjente». Den visjonen Dammann skisserer bygger på «størst mulig frihet og lykke og de rikest mulige utviklingsmuligheter for flest mulig av oss og våre etterkommere». Det er ikke urealistisk å sette opp mål som er vanskelig å nå, og å formulere de menneskelige krav som stilles for at vi skal nå dit. «Det urealistiske er å innbille seg at vi kan nå frem med midler som i praksis aldri kan bringe oss til målet».

Forandring i retning av et mer menneskelig samfunn, forankret i solidaritet med mennesker og natur, vil i følge Dammann vokse frem fra enkeltmenneskene og fra kulturen. «Den vil

Litteratur

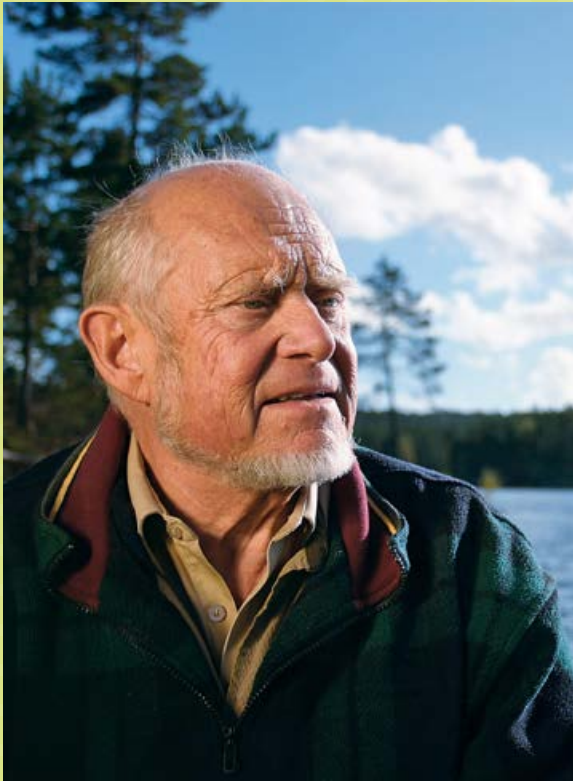
Fremtiden i våre hender
Gyldendal
1972

Ny livsstil – og hva så?
Gyldendal
1976

Fritanker, FIVH
Informasjonssenteret
1981

Bak tid og rom
Dreyer
1987

Pengene eller livet?
Dreyer
1989

Erik Dammann.

Biografi

Erik Dammann (født i Oslo i 1931) begynte sin yrkeskarriere i reklamebransjen (1955–61) som tekstforfatter og senere markedsføringskonsulent. På 60-tallet var han ansvarlig for kooperasjonens reklamekampanjer. I 1974 etablerte han bevegelsen Framtiden i våre hender (basert på boken av samme navn). Han har vært statsstipendiat siden 1988.

Dammann har publisert en rekke bøker som omhandler et helhetlig syn på miljø, økonomi, samfunn, filosofi, vitenskap og verdensbilder. Han har også tatt initiativ til flere prosjekter, bl. a.; det nordiske utredningsprosjektet Alternativ Framtid og Forum for Systemdebatt. Med støtte fra Fritt Ord og Miljøverndepartementet, etablerte han i 2012 den internasjonale økonomikonferansen Krisens Mulighet om behovet for en endret økonomisk verdensorden.

Erik Dammann har mottatt en rekke priser og utmerkelser for sitt arbeid; i 1982 ble han tildelt Den alternative Nobelprisen (The Right Livelihood Award) «... for challenging Western values and lifestyles in order to promote a more responsible attitude to the environment and the third world», OSO Miljøpris (1997), Fritt Ords honnør (1998), ForUMs Hederspris (2007) og Erik Byes Minnepris (2010). I 2011 ble Dammann utnevnt til ridder av 1. klasse av St. Olavs Orden.

ikke kreve vold for å lykkes, og den kan ikke motarbeides effektivt med vold». Jo lengre vi venter med å gjennomføre de nødvendige endringene dess mer statskontroll blir påkrevet og dess mindre frihet vil bli mulig. Dammann konstaterer at det kreves dypere endring, både på individ og systemnivå, for å:

- Redusere kløften mellom rike og fattige land
- Sikre jevn fordeling av alle viktige goder mellom verdens individer
- Gi alle en viss grunnutdannelse
- Sikre best mulig utnyttelse av fornybare ressurser
- Gi garanti mot overbeskatning av de fornybare (kretsløps-) ressurser
- Utvikle program for befolkningskontroll
- Sikre naturressursene mot ødeleggelse ved forurensning
- Bygge ut demokratiske, politiske og administrative institusjoner
- Beskytte ikke-fornybare ressurser for fremtiden

For å nå målene lanserer Dammann en rekke ulike tiltak. Alle skal ha lik rett til eiendom basert på rettferdig fordeling. Den nye økonomien gir ikke noen anledning til å disponere eller forbruke midler og ressurser på andres bekostning. Desentralisering preget av små selvstyrte enheter bidrar til «større frihet og ansvar for den enkelte». Dersom «eiendoms- og disposisjonsretten tilligger dem som arbeider i virksomheten, vil det virke inspirerende og aktiviserende i prosessen for forbedring og utvikling. I fremtiden må produksjon vurderes ut fra hvilke behov den dekker og ikke bare etter hvilke økonomiske resultater den gir. Mer fokus på matproduksjon vil bidra til at utdøende bygdesamfunn vil vokse, og bygdekulturen får en renessanse. Opphevelse av konkurranse om forbruk og økonomisk karriere vil også gjøre gjennomføringen av likestilling mellom kjønnene enklere. Resultatet av at verdens folk innser at de er avhengige av samarbeid for overlevelse, er at krigsfrykten og rustningsvanvidet reduseres drastisk.

FREMTIDEN I VÅRE HENDER

Folkeaksjonen Framtiden i våre hender var et forsøk på å etablere og utvikle engasjement og handlekraft for å initiere en ny utvikling. «Drivkraften i fellesskapet må komme nedenfra – fra deltakerne». I følge Dammann kan ikke dyptgripende forandring forventes fra ledere i politikk og økonomi før ønsket og viljen til endring er sterk nok i samfunnet. Han stiller spørsmål ved hvor mange politikere som «virkelig har begynt å planlegge i nye baner – ikke for evig flikking på det som er galt, men for helhetlig, målrettet og globalt ansvarlig politikk?».

I boken «Bak tid og rom» argumenterer Dammann overbevisende for at «det er noe nytt, ja revolusjonerende under utvikling», men han advarer også mot at det nye må kjempe mot «det etablerte paradigmet solide system av økonomi, forskning, tenkning og handling» for å få gjennomslag. I følge Dammann er det bare «troen på at det nytter som kan redde verden».

Masterkurs i Crowdfunding

JANNIKE ØSTERVOLD

På Universitetet i Agder kan du høsten 2019 studere crowdfunding på masternivå. Bedrifter som er interesserte i å få hjelp til å utforme en crowdfundingkampanje kan også melde sin interesse.

Ved Handelshøyskolen ved Universitetet i Agder ble det høsten 2018 gjennomført et pilotprosjekt i samarbeid med Innovasjon Norge. Her fikk 15 masterstudenter ved Handelshøyskolen på UiA arbeide med crowdfunding i både teori og praksis. Studentene arbeidet med å lage reelle kampanjer for prosjekter. I løpet av studiet fikk de også møte landets forskjellige crowdfundingplattformer – deriblant CulturaFlokk.

Både studenter og bedrifter ga uttrykk for at de hadde fått godt utbytte av kurset, og på grunnlag av de positive erfaringene vil kurset bli tilbudt på nytt høsten 2019. Denne gangen vil det være åpent for alle masterstudenter fra UiA, for også ingeniører og musikere og frilansere kan ha stor nytte av å lære om crowdfunding, sier initiativtaker til kurset, professor Rotem Shneur. Han har vært engasjert i forskning og undervisning om crowdfunding siden 2012 og er med i styret for Norsk Crowdfundingforening.

Undervisningen består dels av forelesninger, dels av arbeid i grupper, under veiledning. På kurset lærer man blant annet om de forskjellige typene av crowdfunding (donasjon,

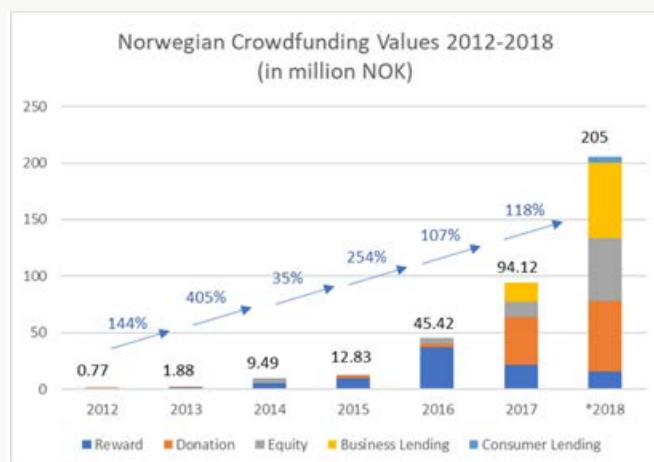
belønning, lån, egenkapital) og om hvordan man skal velge den modellen som passer best for bedriftens behov – og om fordeler og ulemper ved de ulike variantene. Videre hvordan man planlegger, budsjetterer og markedsfører en crowdfundingkampanje.

Så arbeider studentene i grupper med å utforme en reell kampanje for et utvalgt prosjekt for en bedrift eller organisasjon.

Prosjekter som ønsker å være med på høstens crowd-

fundingkurs og få hjelp til å lage en crowdfundingkampanje, kan ta direkte kontakt med Rotem Shneur. Hvor mange prosjekter som får være med kommer an på antall studenter som melder seg – det vil være klart i midten av august.

Crowdfunding er i sterk vekst i Norge, og vi ser at fra 2012 til 2018 har volumet mer enn doblet seg fra år til år.

Source: Shneur, Rotem (2019) „Crowdfunding in Norway: Status Report 2018 – Q1-Q4“, Norwegian Crowdfunding Association.

«Crowdfunding som konsept er viktig som driver for demokratisering av finansmarkedet generelt og for å omfordele rikdommen i samfunnet. Men det er spesielt viktig for startups i Norge og andre steder hvor det er svært begrenset adgang til høyrisikokapital i tidlige prosjektfaser. En godt gjennomarbeidet crowdfundingkampanje er antakelig per i dag den eneste kanalen hvor slike virksomheter kan motta finansiering i et tidlig stadium med høy suksessrate», sier Rotem Shneur. ♦

Rotem Shneur.

Vi løfter i flokk

JANNIKE ØSTERVOLD

I løpet av sitt første driftsår har folkefinansieringsplattformen CulturaFlokk samlet inn 1,3 millioner kroner til prosjekter som er bra for mennesker og miljø.

CulturaFlokk startet forsiktig opp i første kvartal 2018 med de første prosjektene, og vi i Cultura Bank var spente på hvem som kom til å finne veien til vår folkefinansieringsplattform. Kvaliteten på prosjektene som har meldt seg har jevnt over vært veldig høy, og de har passet godt inn med Cultura Bank og Cultura Gavefonds formål og verdisyn.

Da vi bestemte oss for å starte med crowdfunding, var det for å prøve ut nye og tidsmessige måter å arbeide med gavepenger på, og responsen har vært gledelig god synes vi. I alt 32 prosjekter gjennomførte folkefinansieringsaksjoner på CulturaFlokk i 2018, og de samlet inn i gjennomsnitt ca. 40 000 kroner hver. Det må legges til at det er svært stor variasjon mellom prosjektene. Når

noen prosjekter samler inn over 200 000 og andre bare noen få kroner, ligger svært mye av forklaringen i at noen av prosjektene har en gruppe engasjerte mennesker rundt seg, som er med på å spre kampanjen i sine nettverk, mens andre prosjekter drives av enkeltpersoner, som kan ha publisert fine prosjekter med gode kvaliteter, men ikke har maktet å få spredt informasjonen ut til potensielle givere.

Av og til kan vi gi noen prosjekter litt ekstra drahjelp til markedsføringen gjennom omtale i Pengevirke. Hvis du planlegger å lansere et prosjekt på CulturaFlokk senere i år og er interessert i å få omtale i Pengevirke, ta kontakt. I dette nummeret presenterer vi to slike prosjekter.

HOVEDGRUPPER	KRONER INNSAMLET	ANTALL PROSJEKTER	GJENNOM- SNITTSBELØP
Produksjon og distribusjon økologiske og miljøvennlige produkter	515 814	12	42 984
Ideelle organisasjoner, non profit	583 215	9	48 601
Kulturprosjekter	109 820	6	9 152
Tiltak med sosial profil – innland og utland	93 928	5	7 827
Totalt, prosjekter som ble avsluttet i 2018	1 302 777	32	40 712

Trond Solberg i Sol-ID AS

(se artikkel side 16-17) lager flotte kunst- og nytteobjekter av felte park- og hagetrær og gjenvinner dermed en ressurs som ellers ville blitt regnet som avfall. Trond Solberg ønsker å investere i nytt spesialverktøy til sitt kreative nybrottsarbeid i grenselandet mellom kunst og håndverk. Du kan støtte prosjektet på CulturaFlokk: fnd.uz/solid

Nytt liv til gammelt treverk.

Internasjonal Kvinneliga for fred og frihet - Bergen

samler inn penger til utdanning for syriske barn i Bekaadalen i Libanon gjennom prosjektet *Skole på flukt*, (se artikkel side 24).

Du kan støtte prosjektet på CulturaFlokk: fnd.uz/skolepaaflukt

Tegningen til 9 år gamle Hiba Amer av skolen sin, ødelagt under krigen.

Hva møter vi i butikken?

✍ ARNE ØGAARD

Siri Helle har skrevet en liten bevisstgjøringsguide for forbrukere.

Forfatteren tar oss med på en liten handlerunde hvor hun kommenterer produktplassering, kvalitet og den hemmelige prisfastsettingen. Hun foretrekker å bruke de små handlekurvene, men må lete for å finne dem. Ved inngangen stopper hun og gjør en vurdering av lokkevarerne. De er ofte nedsatt

for at vi skal føle at vi gjør en god handel. Også flere varer kan bli solgt med tap i håp om at vi også skal kjøpe andre varer, som gir butikken god fortjeneste. Men hva bør egentlig en vare koste? Dette er det vi vet minst om, men det som vi burde ha større innsikt i. For hvem er det vi støtter når vi handler, og hvem er presset til det ytterste for å få ha sine varer i butikken? På 80-tallet hadde produsentene stor makt. I dag er det kjedene, Coop, NorgesGruppen og Rema som har styringen. Hvis en vare skal få god plassering, er det produsenten som må betale for det. I butikken er belysning, plassering og alt tilrettelagt for at vi skal kjøpe mer enn vi trenger. Når vi mer eller mindre bedøvet når

fram til kassa, står vi rett ved godtehylla.

Grunnlaget for forbrukermakt må være at vi får reell innsikt i det vi kjøper. Vi må vite om alt fra produksjonsforhold og prissetting til helseeffekt. Siri Helle slår fast at dagens realitet er langt fra dette målet, men denne lille boka kan gi innsikt og inspirasjon til bevisst og aktivt forbrukerengasjement.

Siri Helle
Matmakt på butikken
Samlaget 2018
ISBN 9788252197341

Stoisk uro

✍ ARNE ØGAARD

Det er få som mestrer balansen mellom alvor og humor like godt som Agnes Ravatn. Hun belyser hverdagens eksistensielle utfordringer med selvinnsikt og glimt i øyet. I dag bor hun på en vestlandsgård med familie, husdyr og poeten Einar Økland som nabo. Tekstene i hennes siste bok skildrer livet mens hun fremdeles bor i Oslo og strever med å finne en retning i livet. I dette

strevet søker hun mer eller mindre vellykket støtte hos en rekke ulike filosofer som Platon og Kant. Hos Søren Kierkegaard finner hun inspirasjon i hans skildringer av fire former for eksistens. Den laveste, estetikerens, synes andres alvor er latterlig tar ikke på seg plikter og har ingen venner, men en rekke kjente. Estetikerens livsresultat er tomhet. Over estetikerens lever ironikeren, som mener å ha innsett det hule i estetikerens liv, som kritiserer alt og alle uten selv å se noen gode løsninger.

Agnes Ravatn kjenner seg igjen i begge disse og har et ønske om å heve seg opp til det neste nivået, som er etikeren. Etikeren anser ikke livet som en serie tilfeldige hendelser, men som utfordringer det gjelder å ta ansvar for. Som det bevisste mennesket Agnes Ravatn er, innser hun at det kan være

nødvendig å nå etikeren nivå, men til det høyeste nivået, det religiøse, vil hun ikke. Der må en våge å kaste seg ut på 70000 favners dyp og tro på Gud av hjertets lyst. Agnes søker ikke den religiøse dimensjonen, men et meningsfullt liv. Dette fremkaller mange humoristiske situasjoner, som andre med lignende ambisjoner kan kjenne seg igjen i. Boka bør leses som konfekt. Kos deg med noen få kapitler om gangen, ta deg god tid og 'smak' etter om dette har noe med deg å gjøre.

Agnes Ravatn
Stoisk uro og andre filosofiske smular.
Samlaget 2018
ISBN: 9788252197426

Bakerens håndtrykk

✍ EIVIND EIDSLOTT/GR&EI
📷 MARTE GARMANN

Nesten ingen arbeider med hendene lenger.

Maskinene tar over.

De store maskinene, de små maskinene, de enda mindre maskinene.

Smarte telefoner. Big data. Roboter.

Og nå kommer kunstig intelligens.

Hvordan skal det gå med hendene framover?

Med håndverket?

Det fins fortsatt noen håndverk som maskinene ikke kan erstatte.

Det fins noe som krever mer tid, mer nærhet, mer omsorg enn det maskinene kan tilby.

Det fins noe ekte der ute.

Noe som skjer når vi andre sover.

Noe som krever fingerspitzengefühl

Det fins noen hender som jobber om natten.

To hender som løfter, måler, flytter, deler, holder, sjekker, venter, kjenner, føler.

Hender som arbeider seg gjennom århundrene, gjennom generasjonene, gjennom tradisjonene.

Tålmodig.

I de utålmodiges tid.

De elter.

De knar.

De former.

De skaper.

De baker.

Disse hendene lager god smak.

Disse hendene – se på dem nå – er sterke av erfaring, hvite av mel.

Disse hendene jobber for deig.

FAKTA OM GODT BRØD

Godt Brød åpnet dørene første gang i 1995 i Bergen. Den deilige duften av nybakte økologiske boller og brød bredte seg mellom de små bergenshusene. Inn i Hollendergaten, bort til Korskirken og nedover den brosteinsbelagte Korskirkeallmenningen. Gjennom nøkkelhull og lufteventiler, under dørsprekker og inn vinduer på gløtt spredte den uimotståelige bakeduften seg. Bergenserne strømmet ut i gatene og inn den åpne døren til vårt første, økologiske bakeverksted.

Mottakelsen blant bergenserne var varm og hjertelig. Den kvalitet og kunnskap Godt Brød var i besittelse av, var nettopp det kundene hadde savnet. Her var det bakerne selv som satte deigen, eltet og knadde hvert eneste produkt – og som selv sto bak disken. Og slik har vi gjort det siden.

Fordi vi bedriver ekte håndverk heter bakeriene våre bakeverksted. I dag har vi 20 slike – i og rundt Norges største byer. Maten vår er i all hovedsak økologisk. Laget av kortreiste og uforskammet opplagte råvarer. Dyrket frem av hyggelige bønder som driver økologisk landbruk av kjærlighet til jorden og oss som bor her. Nybakte brød. Himmelske boller. Påsmurte rundstykker og bagetter. Kaffe. Juice. Frokost. Lunsj. Mange velger oss av ren ideologi. De fleste velger oss på grunn av smaken.

www.godtbrod.no

✳ Godt Brød er kunde i Cultura Bank

Godt nok

✍ JANNIKE ØSTERVOLD

Jeg leser akkurat nå en bok som heter *The sweet spot, how to accomplish more by doing less* av Christine Carter. Mye av det som står der ligner på ting jeg har lest før. Ikke at det gjør noe, det kan være fint å få presentert temaer fra litt forskjellige vinkler.

Uttrykket 'sweet spot' brukes blant annet i golf – det er det punktet på køllebladet som gir best effekt. Overført på mennesker oppfatter jeg det som den kombinasjonen av omstendigheter som gjør at du opplever at alt glir perfekt.

Som økonomistudent lærte jeg om nyttemaksimering at som konsument var det om å gjøre å skaffe meg den kombinasjonen av varer og tjenester som gjorde at jeg opplevde størst mulig nytte for pengene jeg hadde til rådighet. I disse modellene var det en forutsetning at alle deltakere hadde full informasjon.

Dette er ganske langt fra hverdagslivet og virkeligheten. Maksimeringstankegangen, at du alltid skal få det beste ut av enhver beslutning, kan fort bli en felle, som gjør at det blir vanskelig å bestemme noe som helst. For det kunne jo hende at du kunne få noe som var enda bedre hvis du bare sjekket noen flere alternativer. Forskning har vist at vår kapasitet til å ta beslutninger er begrenset, jo flere beslutninger du allerede har tatt i løpet av en dag, desto mindre kapasitet har du igjen til å ta den neste. Med hele verden tilgjengelig på internett er det nesten ingen grense for hvor mye tid vi kan bruke på å lete etter informasjon. Og jo flere alternativer du undersøker, desto mer tid, krefter og dyrebar beslutningsenergi bruker du.

Herbert Simon inførte i 1957 en ny modell, der nyttemaksimering ble erstattet av det han kalte 'satisficing', som betyr at konsumenten nøyer seg med noe som er 'godt nok', som altså ikke nødven-

digvis er det aller beste han/hun kunne oppnå.

Hvis du tenker over hvordan du selv og dine nærmeste tar beslutninger, så kjenner du kanskje begge typer. Selv er jeg på vei til å bevege meg fra 'maksimerer' til 'satisfier'.

De jeg for 5–6 år siden skulle kjøpe ny PC, brukte jeg så lang tid på å undersøke alle mulige alternativer at jeg ikke klarte å få tatt noen avgjørelse før det gamle utstyret brøt sammen, og det plutselig var helt krise, og jeg måtte ta en rask beslutning og endte med å kjøpe nesten maken maskin til den jeg hadde fra før. Like vanskelig var det å bestemme meg da jeg skulle kjøpe ny telefon, så jeg ventet til den gamle ikke virket lenger – og endte opp med å velge en annen enn jeg egentlig hadde bestemt meg for på grunn av leveringstiden.

Da jeg i fjor skulle bytte PC igjen, hadde jeg innsett at min bruk av hjemme-PC ikke var spesielt avansert, så egentlig ville en hvilken som helst ny PC kunne dekke behovet. Jeg trengte derfor ikke å sjekke alle mulige tekniske egenskaper, men ville ha en maskin som hadde ca. 14 tommers skjerm, veide mindre enn 2 kg og hadde et design og et tastatur som jeg likte. Ett enkelt besøk til en forhandler, så valgte jeg den som passet best av de maskinene som sto utstilt. Den var god nok.

Forskning har vist at 'maksimerere' er mindre lykkelige enn 'satisfiere'. Hvis du er en perfeksjonist som har tatt en beslutning – og det senere viser seg at det hadde vært mulig å velge et enda bedre alternativ, så vil perfeksjonisten ha en tendens til å ergre seg mer enn den som var fornøyd med noe som var godt nok.

Mitt forslag er at vi snur på uttrykket «Bare det beste er godt nok» og i stedet begynner å si «Godt nok er det beste!»

Bli boliglånskunde i Cultura Bank!

Cultura Bank vokser og kan ta imot flere boliglånskunder.

Selv om Cultura Banks primære formål er å finansiere bedrifter og organisasjoner som arbeider med samfunnsnyttige og miljøvennlige prosjekter, er boliglånene en viktig pilar for bankens økonomi og stabilitet.

Vi finansierer alle typer boliger og gir renterabatt for miljøvennlige boliger.

Ta kontakt med oss hvis du skal kjøpe bolig eller er interessert i å flytte over boliglånet ditt fra annen bank.

www.cultura.no/lan

Bli medeier i Cultura Bank!

Vår etiske bank har vekstambisjoner, og for å kunne øke utlånene må vi styrke egenkapitalen.

Cultura Bank låner ut penger til prosjekter som bidrar positivt til miljø og samfunn.

Din investering gjør at vi kan låne ut det 7-dobbelte, så alle bidrag er kjærkomne.

Vi planlegger en emisjon i mai 2019, og da har du sjansen.

Se cultura.no/medeier for mer informasjon.